

MBU - Rådmandsmøde (Rådmandsmøde)

07-03-2023 09:15 - 11:30

Grøndalsvej 2, lokale 1128

Information: Deltagere:

Helle Bach Lauridsen
Jette Bjørn Hansen
Karina Møller (afbud)
Lisbeth Schmidt Andersen
Nikolaj Harbjerg
Ole Kiil Jacobsen
Trine Krabbe
Stefan Møller Christiansen
Susanne Holst
Tanja Nyborg
Thomas Medom

Pkt. 2: Tid: 15 min. Deltagere: Helle Kathrine Wrang Klinge & Louise Heltborg Budde

Pkt. 3: Tid: 20 min. Deltagere: Mette Søberg og Louise Heltborg Budde

Pkt. 4: Tid: 10 min. Deltagere: May-Britt Kullberg

Pkt. 5: Tid: 15 min. Deltagere: Anne Marie Due Schmidt og Ole Jeppesen

Pkt. 6: Tid: 40 min. Deltagere: Martin Klejs Skøtt og Martha Berdin

Indhold

Punkt 1: Godkendelse af referat	1
Punkt 2: Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan (OKJ).....	2
Punkt 3: Oplæg til politisk drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet (OKJ).....	3
Punkt 4: Samarbejdsaftale om amning i Region Midtjylland (OKJ).....	4
Punkt 5: Samtænkning af bredere børnefællesskaber og kapacitetsudvidelse af Langager (NH).....	5
Punkt 6: Forberedelse til byrådsmøde d. 8. marts 2023.....	6
Punkt 7: Eventuelt.....	6

Punkt 1: Godkendelse af referat

MBU - Rådmandsmøde (Rådmandsmøde)

28-02-2023 10:00 - 11:30

Rådhuset, lokale 398

Information: Deltagere:

Helle Bach Lauridsen
Jette Bjørn Hansen
Karina Møller (afbud)
Lisbeth Schmidt Andersen
Nikolaj Harbjerg (afbud)
Ole Kiil Jacobsen
Stefan Møller Christiansen (afbud)
Susanne Holst (afbud)
Tanja Nyborg
Thomas Medom
Trine Krabbe

Pkt. 2: Tid: 15 min. Deltagere: Emil M. H. Jespersen

Pkt. 5: Tid: 25 min. Deltagere: Martha Berdiin og Anita Frost

Indhold

Punkt 1: Godkendelse af referat	1
Beslutning for Punkt 1: Godkendelse af referat	1
Punkt 2: Indmeldelse af statslige regler (HBL)	1
Beslutning for Punkt 2: Indmeldelse af statslige regler (HBL)	1
Punkt 3: Forberedelse til udvalgmøde d. 1. marts	1
Beslutning for Punkt 3: Forberedelse til udvalgmøde d. 1. marts	2
Punkt 4: Eventuelt	2
Beslutning for Punkt 4: Eventuelt	2

Punkt 1: Godkendelse af referat

Beslutning for Punkt 1: Godkendelse af referat

Referatet blev godkendt.

Punkt 2: Indmeldelse af statslige regler (HBL)

Tid: 15 min. Deltagere: Emil M. H. Jespersen

Beslutning for Punkt 2: Indmeldelse af statslige regler (HBL)

Forvaltningschef HBL har sat forslaget på dagsorden, med henblik på at oversigten over de indberettede statslige regler i MBU jf. bilag 1 drøftes og godkendes på rådmandsmødet den 28. februar 2023.

Indstilling om, at

1. Rådmanden drøfter og godkender oversigten som MBU's bidrag til Aarhus Kommunes samlede besvarelse til KL.

Emil M. H. Jespersen deltog.

Beslutninger

- Der skal være en tilføjelse:
 - Om PPRs visitation - rammer og regler
 - Reglerne for sprogtest i 0. klasse.
- "Fjernelse af klasseloftet" - skal ikke med.
- Med disse ændringer sendes oversigten frem inkl. en tekst om at vi ønsker at supplere med mere.

- Næste skridt:
 - Opmærksomhed på hvilke regler der er kommunale og statslige. Inddrage erfaringer fra afbureaukratiseringspostkassen. Obs på besparelsesprocessen.
 - Lederforeninger og faglige organisationer skal opfordres til at komme med indspark.
 - Forvaltningschefer byder ind.
- Kommunikation: Fx dagens regel – dobbelt anvisningsreglerne i dagtilbud (læserbrev)

(HBL følger op)

Punkt 3: Forberedelse til udvalgmøde d. 1. marts

Dagsorden:

- Referat fra udvalgmødet d. 8. februar 2023
- Meddelsesbog
- Budget 2024 - Politiske retninger og budgettemaer
- Forhåndsorientering om udfasning af pavillionbygninger
- Skriftlige orienteringer
- Sager på vej
- Evt.

Beslutning for Punkt 3: Forberedelse til udvalgmøde d. 1. marts

Skriftlig orientering om minimumsnormeringer.

SMC vil orientere om Stensagerskolen

Fleksible mødedage 13. marts

Sammen om Skolen i Aarhus og blandede byer

Punkt 4: Eventuelt

Beslutning for Punkt 4: Eventuelt

Dagtilbudsaftalen blev drøftet.

Punkt 2: Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan (OKJ)

Tid: 15 min. Deltagere: Helle Kathrine Wrang Klinge & Louise Heltborg Budde

Beslutningsmemo

2. marts 2023
Side 1 af 3

Emne **Den pædagogiske læreplan i dagtilbud**
Til Rådmandsmøde den 7. marts 2023

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

I forbindelse med implementeringen af den pædagogiske læreplan i 2018 blev det på rådmandsmøde den 2. oktober 2018 besluttet, at den pædagogiske læreplan udarbejdes i en fælles skabelon på dagtilbudsniveau.

I forbindelse med den lovpligtige evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan i sommeren 2022 besluttede chefteamet, at evalueringen af arbejdet med den pædagogiske læreplan skulle gennemføres på afdelingsniveau. Ved samme lejlighed blev det besluttet at drøfte, om dagtilbuddene også skal arbejde med den pædagogiske læreplan på afdelingsniveau.

Formålet med at udarbejde læreplanen på afdelingsniveau fremover er at sikre en tydeligere sammenhæng mellem læreplanen, det uvildige tilsyn og det løbende arbejde med kvaliteten i den pædagogiske praksis.

På den baggrund indstiller forvaltningschef Ole Kiil Jacobsen til drøftelse og godkendelse på rådmandsmøde den 7. marts 2023 forslag om, at dagtilbuddene fremover arbejder med læreplanen i en justeret skabelon på afdelingsniveau.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Det indstilles, at rådmanden:

- Drøfter og godkender, at der fremover arbejdes med læreplanen på afdelingsniveau.
- Drøfter og godkender, at det fremover er obligatorisk at anvende den justerede skabelon som afsæt for udarbejdelsen af den lokale læreplan

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Forslaget medfører, at læreplanen fremover udarbejdes på afdelingsniveau, og at den nyreviderede skabelon gøres obligatorisk

Formålet med at udarbejde læreplanen på afdelingsniveau er dels at styrke hensigten med læreplanen som et redskab til at arbejde med kvaliteten af de pædagogiske læreplan i relation til den pågældende børnegruppe, samt skabe sammenhæng til det uvildige pædagogiske tilsyn, som gennemføres på afdelingsniveau.

BØRN OG UNGE

Pædagogik og Forebyggelse
Aarhus Kommune

Dagtilbud
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 30 52 68 73

Direkte e-mail:
lohebu@aarhus.dk

Sag:
Sagsbehandler:
Louise Heltborg Budde

2. marts 2023
Side 2 af 3

Arbejdet med læreplanen på dagtilbudsniveau er i høj grad et dokument, som gengiver lovgivningen om det pædagogiske grundlag og den styrkede pædagogiske læreplan. Erfaringerne med den pædagogiske læreplan på dagtilbudsniveau viser, at udarbejdelse og evaluering af læreplanen på dagtilbudsniveau ikke kvalificerer den konkrete pædagogiske praksis på afdelings- eller stueniveau, da variationen i børnegruppens behov på tværs af afdelinger i de enkelte dagtilbud er for stor til, at én læreplan på dagtilbudsniveau kan fungere som et konkret redskab i det lokale arbejde med kvaliteten

Ligeledes er praksis i mange andre kommuner, at læreplanen udarbejdes på afdelingsniveau, netop for at understøtte hensigterne i lovgivningen, om at læreplanen er retningsgivende for dagtilbuddets arbejde og skal afspejle den konkrete praksis i dagtilbud, som tager hensyn til den aktuelle børnegruppens behov. I de kommuner, hvor læreplanen er udarbejdet på område/dagtilbudsniveau, arbejdes der med "underopdelinger" af læreplanerne, som knytter sig til afdelingsniveau.

Det er lovpligtigt, at det uvildige tilsyn føres på afdelingsniveau, og at de tiltag, som iværksættes på baggrund af tilsynet, tager udgangspunkt i kvaliteten i den enkelte afdeling. Ved at udarbejde læreplanen på afdelingsniveau vil den blive et naturligt redskab til arbejdet med kvalitet i forlængelse af det uvildige tilsyn.

I forbindelse med implementeringen af den styrkede pædagogiske læreplan i 2018 besluttede rådmanden, at dagtilbuddene skulle arbejde med afsæt i den samme fælles skabelon. Skabelonen har været et godt understøttende redskab i dagtilbuddenes igangsættelse af realiseringen af den styrkede pædagogiske læreplan, og har givet dagtilbuddene et godt fælles fundament for arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Skabelonen er blevet justeret på baggrund af de erfaringer dagtilbuddene har gjort med den oprindelige skabelon siden ikrafttrædelsen i 2018. Den er blevet kortere og kobler sig mere direkte på den pædagogiske praksis, da det bl.a. i forbindelse med evalueringerne af arbejdet med den pædagogiske læreplan har vist sig, at den nuværende form ikke understøtter omsætningen af de pædagogiske visioner til pædagogisk praksis.

Forslaget medfører, at det fortsat er obligatorisk for dagtilbuddene at arbejde med en fælles skabelon. Skabelonen er et fælles minimum. Det vil være muligt at sætte sine egne lokale præg på læreplanen.

Beslutningen medfører ikke, at dagtilbudsafdelingerne skal lave nye læreplaner, men at fremtidige justeringer af læreplanen sker med afsæt i opfølgningen på anbefalinger fra det uvildige tilsyn, samt evalueringerne af arbejdet med den pædagogiske læreplan på afdelingsniveau i den justerede skabelon.

Det fælles arbejde, som dagtilbuddene har lagt i udarbejdelsen af den første læreplan vil danne et fælles ståsted og grundlag for hele dagtilbuddets videre arbejde.

2. marts 2023
Side 3 af 3

Både i forbindelse med det uvildige pædagogiske tilsyn samt ledelsens løbende tilsyn følges der op på de enkelte afdelingers arbejde med læreplanen. På læringssamtalerne vil mønstre på tværs af afdelingerne blive drøftet på et dagtilbudsniveau.

På møde i følgegruppen for kvalitet i dagtilbud den 19. januar 2023 blev forslaget om justering af den pædagogiske læreplan drøftet. Repræsentanter fra BUPL og DTLAa bakker op om, at læreplanen udarbejdes på afdelingsniveau.

Følgegruppen har en opmærksomhed på, hvordan det Fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud fortsat afspejles i den pædagogiske læreplan.

4. Videre proces og kommunikation

Det foreslås, at dagtilbudsledelserne orienteres om beslutning på netværksmøde i marts.

Herefter implementeres beslutningen løbende i dagtilbuddenes arbejde med den pædagogiske læreplan frem mod, at arbejdet med de enkelte afdelingers læreplan skal evalueres sommeren 2024.

Bilag 1: Skabelon til læreplanen fra 2018

Bilag 2: Skabelon til læreplanen fra 2023

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud: *Skriv dagtilbuddets navn.*

Dato: *Klik for at angive en dato.*

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indledning

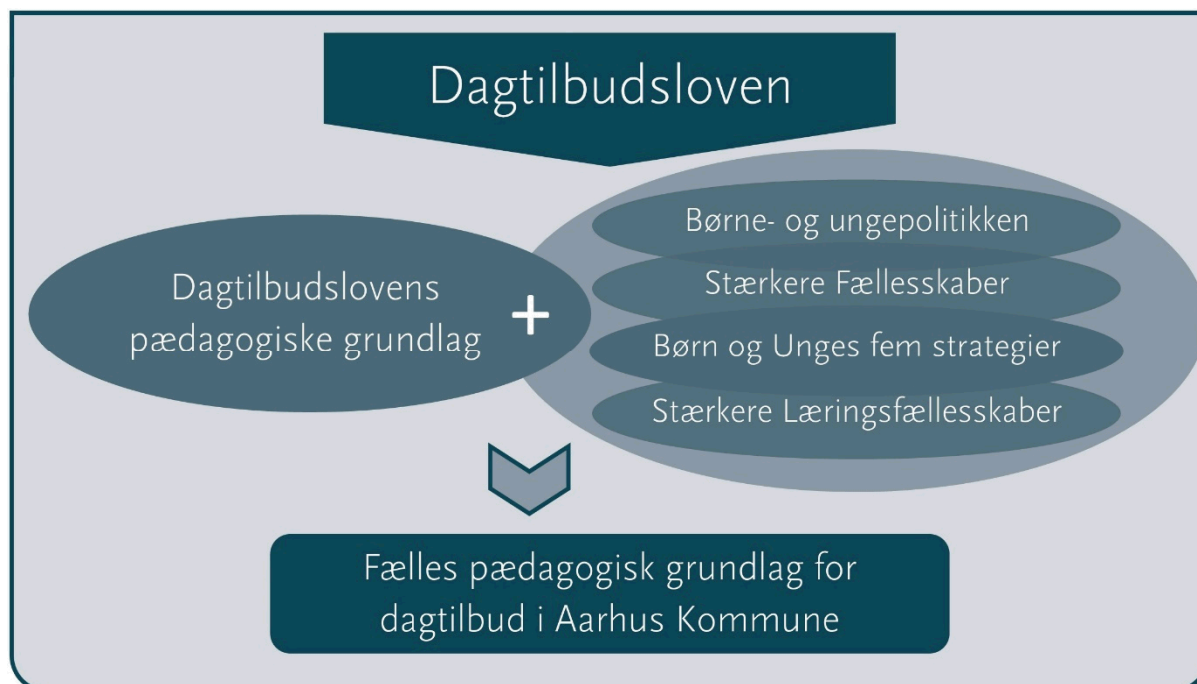
Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven. Denne skabelon til den styrkede pædagogiske læreplan er udarbejdet i en arbejdsgruppe bestående af dagtilbudsledere, BUPL, FOA, De selvejende dagtilbud, områdechefer og forvaltningen.

Skabelonen er en hjælp til at indfri de krav, der i lovgivningen stilles til den skriftlige pædagogiske læreplan, og er det redskab, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Det er afgørende, at den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes i og tilpasses en lokal kontekst, så den bliver rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene, de unge og deres familier i lokaldistrikterne.

Temaerne i skabelonen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer og vores lokale børne- og ungepolitik, 0-18-årsperspektivet, strategier mv.

Oktober 2018

Ministeriets intention med den pædagogiske læreplan er, at:

"... dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser af læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet, herunder sikre at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene m.v."

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: **"Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold"**, der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften "Den styrkede pædagogiske læreplan".

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Inden den pædagogiske læreplan udarbejdes, skal der lokalt i dagtilbuddet tilrettelægges en proces for, hvordan den udarbejdes, hvem der inddrages hvornår, hvordan der arbejdes med den og overvejelser

om, hvordan arbejdet med den evalueres. Til at understøtte den proces har Børn og Unge udarbejdet en procesvejledning, der kan bruges som ramme for arbejdet.

Selve skabelonen til udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan er bygget op, så der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Herefter følger et skrivefelt med en vejledning til, hvad der skal være fokus på og forslag til tre refleksionsspørgsmål, der kan bruges som afsæt for drøftelser, dagtilbuddets beskrivelse af temaet og systematisk refleksion og evaluering.

Indholdet er:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg og børnefællesskaber
4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen
5. Læring og de seks læreplanstemaer
6. Børnemiljø
7. Børn i udsatte positioner
8. Forældresamarbejde
9. Inddragelse af lokalsamfundet
10. Sammenhæng med børnehaveklassen
11. Ledelse
12. Pædagogisk personale
13. Dokumentations- og refleksionspraksis
14. Evaluering

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan det grundlæggende børnesyn kommer til udtryk hos os.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan understøtter vi organisatorisk, at børnene i vores dagtilbud oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer?
- Hvordan understøtter vi, at alle børn oplever social samhørighed?

- Hvordan arbejder vi for, at vores børnesyn altid er afsat for vores praksis?
- ...

Skriv her...

2. Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Beskrivelse af, hvordan vi sikrer børnenes ret til medbestemmelse og understøtter deres tiltagende mestring af eget liv.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?
- Hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?
- Hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?
- ...

Skriv her...

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af

alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Beskrivelse af den pædagogiske praksis, som understøtter udvikling af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig. Beskrivelsen skal både omhandle børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan kan vi arbejde med, at dagtilbuddets børnefællesskaber understøtter alle børns udvikling af gåpåmod og integritet, giver plads til legen og til i legen at afprøve forskellige roller og positioner?
- Hvad er vores opgave og ansvar, når vi etablerer børnefællesskaber, hvor børn kan lege og udvikle sig selv i samspil med andre?
- Hvordan sikrer vi, at alle børn på tværs af køn, kultur, og alder har lige muligheder, er en del af fællesskabet, og at de oplever, de har medbestemmelse?
- ...

Skriv her...

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i skabelonen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helheds-syn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Beskrivelse af det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som skal være til stede hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes

spontane leg og aktiviteter. Beskrivelsen skal både rumme miljøet i børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvad kendetegner et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er fokus på udvikling af børnenes kompetencer gennem hele dagen?
- Hvordan udvikler vi de daglige rutiner, så de bliver en del af det samlede pædagogiske læringsmiljø og understøtter læreplanstemaerne?
- Hvordan tager vi skridtet videre fra intenderet pædagogik til konkret udførelse i praksis?
- ...

Skriv her...

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

1. Alsidig personlig udvikling.
2. Social udvikling.
3. Kommunikation og sprog.

4. Krop, sanser og bevægelse.
5. Natur, udeliv og science.
6. Kultur, æstetik og fællesskab.

Beskrivelse af, hvordan der i dagtilbuddet og afdelingerne arbejdes med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan organiserer vi arbejdet med læreplanstemaerne, så de fremstår i en sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at samtlige læreplanstemaer er tilstede i vores læringsmiljøer, så de naturligt indgår i såvel børneinitierede som voksenorganiserede sammenhænge
- Hvordan finder vi viden om og inspiration til læreplanstemaerne, og hvordan følger vi børnenes udbytte af vores arbejde med læreplanstemaerne?
- ...

Skriv her...

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Beskrivelse af, hvordan de fysiske rammer, inde som ude, understøtter målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer (se målene [her](#)). Her beskrives både de generelle betragtninger vedrørende de pædagogiske læringsmiljøer for hele dagtilbuddet og de forskellige afdelingers særlige rammer, muligheder og evt. udfordringer.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan skaber vi rammer og indretning, der understøtter mulighederne for forskellige voksen- og børneinitierede aktiviteter, leg, fordybelse, fysisk udfoldelse mv.?

- Appellerer vores fysiske rammer i alle afdelinger til børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske såvel inde som ude?
- Har vi regler, en organisering eller en kultur, der begrænser mulighederne for at bruge de fysiske rammer optimalt?
- ...

Skriv her...

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Beskrivelse af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan der udvikles rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at børn i udsatte positioner i vores dagtilbud har de pædagogiske, strukturelle og fysiske rammer, de har behov for?
- Hvordan arbejder vi konkret med børnefællesskaber i vores dagtilbud, så børn i udsatte positioner indgår som en betydningsfuld del?
- Hvordan tager den voksne ansvar for kvaliteten i interaktionen og relationen med det enkelte barn?
- ...

Skriv her...

8. Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Beskrivelse af, hvordan forældresamarbejdet faciliteres og rammesættes, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov. Beskrivelse af hvordan alle forældre inddrages og involveres aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring og udvikling.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan samarbejder vi med forældrene om overgange?
- Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældre i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?
- ...

Skriv her...

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskolingen eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet, herunder bestyrelsen og forældre, inddrager lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke ressourcer og mulige kontakter er til stede i vores lokalsamfund, og har vi kontakt hertil?
- Hvordan kan disse bruges og inddrages i at skabe eller understøtte pædagogiske læringsmiljøer?
- Hvordan kan dagtilbuddet i samarbejde med bestyrelsen åbne sine fysiske faciliteter til lokalområdets behov for herved at understøtte børns trivsel, læring, udvikling eller dannelse?
- ...

Skriv her...

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. Det skoleforberedende arbejde i dagtilbud handler især om, at der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Beskrivelse af sammenhængen mellem skole og dagtilbud og af, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan arbejder vi med læreplanstemaerne, så vi understøtter børnenes lyst til at lære og til at indgå i nye og kommende fællesskaber?

- Hvordan tager vi ansvar for en god overgang, fx ved at understøtte deres mod på nye udfordringer, deres evne til fordybelse, vedholdenhed og til at tage initiativ til at indgå i nye relationer?
- Hvordan tilrettelægger vi et gensidigt forpligtende samarbejde mellem dagtilbud og SFO/skole og forældre for meningsfulde overgange fra dagtilbud til skole og fritidstilbud?
- ...

Skriv her...

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af, hvad ledelsens opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddets ledelse samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer og understøtter ledelsen, at den pædagogiske praksis ledes gennem den styrkede pædagogiske læreplan?
- Hvordan sikrer ledelsen en løbende udvikling af personalets viden og kompetencer?
- Hvordan understøtter organiseringen af dagligdagen, at der er mulighed for faglig refleksion over egen og fælles praksis?
- ...

Skriv her...

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Beskrivelse af, hvad det pædagogiske personales opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddet generelt samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer det pædagogiske personale arbejdet, så vores fokus er på børnenes individuelle behov for støtte, guidning og udfordring i deres leg og aktiviteter?
- Hvordan støtter det pædagogiske personale hinanden i at være gode rollemodeller, der bekræfter og inspirerer børnenes kreativitet, nysgerrighed og eksperimenterende leg?
- Hvad kræver det af den enkelte, når der skal være en intenderet pædagogisk tilgang til børnene over hele arbejdsdagen i såvel børne- som vokseninitierede aktiviteter?
- ...

Skriv her...

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan fx ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes udbytte kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får, på den anden side.

Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan der skabes en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi en feedbackkultur, så refleksion over egen og fælles praksis bliver en naturlig del af hverdagen?
- Hvilke data er meningsfulde for os at indsamle og tage udgangspunkt i, når vi skal reflektere over vores daglige pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf?
- Hvordan involverer vi børnene i den løbende refleksion og dokumentation?
- ...

Skriv her...

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfællesskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Beskrivelse af, hvordan vi vil evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke oplysninger og dokumentation har vi brug for, for at kunne vurdere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes udbytte?
- Hvordan organiserer vi indsamling af netop den relevante dokumentation, der kan øge de voksnes viden om, hvad der virker for børnene?
- Hvordan kan vi skabe en stærk evalueringskultur med videndeling på tværs af afdelingerne, der medfører bedre læringsmiljøer for børnene?
- ...

Skriv her...

Den pædagogiske læreplan og det fælles pædagogiske grundlag

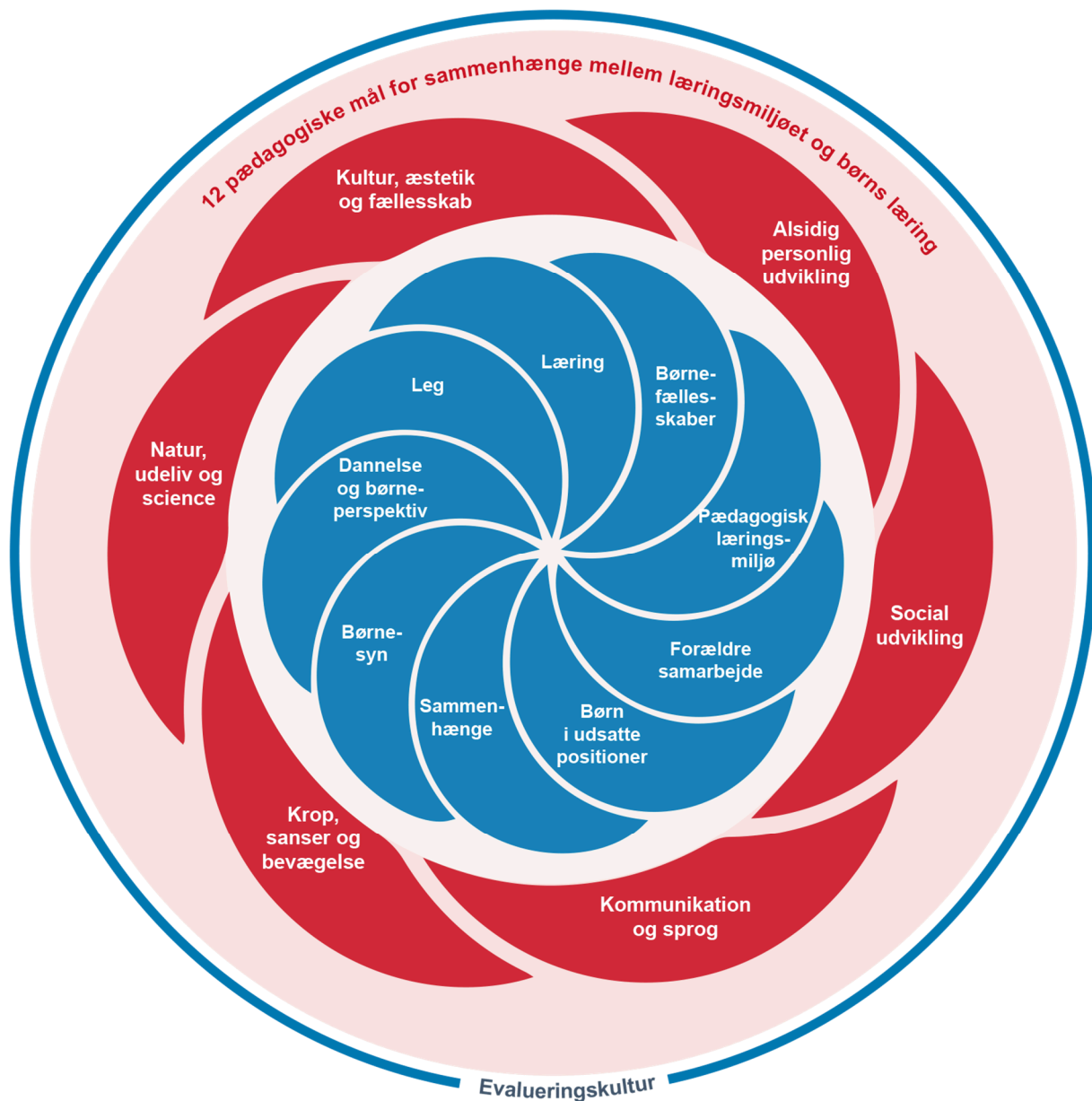
Pædagogisk læreplan for:

Dagtilbud

Afdeling

Årstal

Den pædagogiske læreplan og det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbuddene i Aarhus Kommune udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende 12 pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse.

Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen *Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold*. Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen.

Hvem er vi?

Her beskriver vi kort vores stamoplysninger, pædagogiske profil og lokale forhold. Det kan for eksempel være børnegruppens sammensætning og forskellige forudsætninger, de fysiske rammer, geografisk placering og andre ting, der har betydning for vores pædagogiske arbejde.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Først forholder I jer til de fem elementer:

- Børnesyn
- Dannelse og børneperspektiv
- Leg
- Læring
- Børnefællesskaber.

I kan beskrive elementerne samlet eller hver for sig. De øvrige elementer i det pædagogiske grundlag skal ifølge loven fremgå særskilt af den pædagogiske læreplan. Disse elementer forholder I jer til lidt senere.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 15

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Pædagogisk læringsmiljø

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 22-23

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Samarbejde med forældre om børns læring

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 24-25

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Børn i udsatte positioner

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 26

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Sammenhæng til børnehaveklassen

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 27

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med børn i den relevante aldersgruppe.)

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 29

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 30

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, trykthed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse

- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Evalueringskultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal dokumenteres i skabelonen *Evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan* og skal offentliggøres på afdelingens hjemmeside.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringspraksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

Her kan I kort beskrive jeres arbejde med at etablere en evalueringskultur som en del af det daglige pædagogiske arbejde. I kan her med fordel beskrive, hvilke elementer fra jeres arbejde med Stærkere Læringsfællesskaber som I særlig anvender. I kan fx beskrive, hvordan I arbejder systematisk med evaluering, om I arbejder med særlige metoder, om I arbejder eksperimenterende eller undersøgende med et særligt fokus, samt hvordan, hvor ofte og i hvilke fora I drøfter og reflekterer over jeres pædagogiske praksis mv.

Klik eller tryk her for at skrive tekst.

Om skabelonen

Denne skabelon henvender sig til jer, som er ledere og medarbejdere i dagtilbud.

Formålet med skabelonen er at understøtte jeres skriftlige arbejde med den pædagogiske læreplan.

Skabelon indeholder alle de lovmæssige krav til den skriftlige pædagogiske læreplan.

Skabelonen understøtter jeres overvejelser vedrørende den løbende dokumentation og evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan.

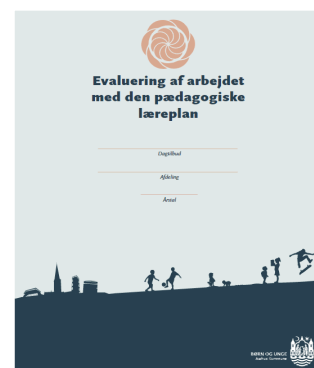
Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for det pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse, hvor legen er grundlæggende, og børneperspektivet er tydeligt. Den skriftlige pædagogiske læreplan skal give jer en ramme til at arbejde systematisk med at planlægge, følge op på og videreudvikle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i jeres afdeling i forhold til jeres aktuelle børnegruppe.

Den grundlæggende ramme for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven med tilhørende bekendtgørelse, der er omsat i Børne- og Socialministeriets publikation *Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, 2018*. Det er hensigten, at I bruger publikationen, når I arbejder med skabelonen.

I kan desuden bruge *Vejledning for De 12 pædagogiske mål*.

Vær opmærksom på:

- Formålet med den pædagogiske læreplan er at sikre den lokale kvalitetsudvikling, hvor pædagogisk praksis løbende justeres med udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe og deres behov
- Den pædagogiske læreplan skal være et dynamisk og meningsfuldt dokument, som er retningsgivende og som bruges aktivt i den løbende udvikling af den pædagogiske kvalitet og jeres pædagogiske praksis. Den pædagogiske læreplan skal løbende justeres i takt med at I udvikler kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer med afsæt i jeres evalueringer.

Punkt 3: Oplæg til politisk drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet (OKJ)

Tid: 20 min. Deltagere: Mette Søberg og Louise Heltborg Budde

Beslutningsmemo

Den 1. marts 2023
Side 1 af 7

Emne **Dagtilbudsrapport – oplæg til politisk drøftelse af kvaliteten på 0-6-årsområdet**
Til Rådmandsmøde den 7. marts 2023

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Forvaltningschef Ole Kiil Jacobsen har sat udkast til oplæg til kvalitetsdrøftelse på 0-6-årsområdet på dagsorden med henblik på en drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet samt fokus for den kommende byrådsindstilling.

Baggrund:

Dagtilbudsloven foreskriver, at udviklingen på dagtilbudsområdet skal drøftes politisk mindst hver andet år. Drøftelsen skal tage udgangspunkt i, hvordan kommunens rammer for dagtilbud og evt. prioriterede indsatser på området bidrager til, at dagtilbuddene kan opfylde de krav, som lovgivningen foreskriver.

På baggrund af drøftelsen skal byrådet beslutte, om der skal iværksættes tiltag, der kan understøtte dagtilbuddenes arbejde med at etablere pædagogiske læringsmiljøer, som fremmer børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det er hensigten, at dette oplæg til politisk drøftelse giver byrådet et afsæt for at drøfte, hvor og i hvilket omfang, der er behov for tiltag, der kan understøtte dagtilbuddenes kvalitetsudvikling.

Dette oplæg til politisk drøftelse er udarbejdet med afsæt allerede eksisterende datakilder, Børn og Unges forvaltning har adgang til. Denne fremgangsmåde er besluttet på rådmandsmødet den 10. januar 2023. Det drejer sig om, forvaltningens systematisk indsamlede stemmer fra praksis i forbindelse med:

- Læringsamtaler
- Dagtilbuddenes evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan
- Opfølgningen på det hidtidige tilsyn i dagtilbuddene
- Data fra Børn og Unges ledelsesinformationssystem.

Børn og Unges udmøntning af ny lov om tilsyn blev besluttet af byrådet i juni 2022. De konkrete uvildige tilsyn går i gang marts 2023. Det er forventningen, at den næste lovpligtige politiske drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet om to år, vil tage udgangspunkt viden fra det uvildige tilsyn. Derfor vil form og indhold også være anderledes i forbindelse med næste rapport.

BØRN OG UNGE

Pædagogik og Forebyggelse
Aarhus Kommune

Skole

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 29 20 99 44
Direkte telefon: 41 87 27 57

Direkte e-mail:
pala@aarhus.dk

Sagsbehandler:
Patrick Larsen
Louise Heltborg Budde
Jesper Callesen

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Den 1. marts 2023
Side 2 af 7

Det indstilles, at rådmanden:

- 1) Drøfter dagtilbuddenes arbejde med kvaliteten af læringsmiljøerne med henblik på kvalificering af oplægget til politisk drøftelse.
- 2) Drøfter fokus i byrådsindstillingen herunder, hvilke opmærksomhedspunkter rådmanden ønsker, at politikerne forholder sig til.
- 3) Drøfter forslag til nyt navn til kvalitetsrapporten for 0-6 årsområdet

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Oplæg til politisk drøftelse:

Dette oplæg til politisk drøftelse følger op på de to overordnede temaer fra kvalitetsrapporten på 0-6-årsområdet fra 2021, nemlig sproglige læringsmiljøer og børn i sårbare og udsatte positioner. Herudover har rådmanden på møde den 10. januar 2023 ønsket en status for normeringer og personale-sammensætning i dagtilbuddene.

Data om børnenes sproglige udvikling viser det samme billede i 2023 som i 2021. Hovedparten af børn med dansk som modersmål har en forventet sproglig udvikling ved 3-årsalderen, mens 5 % har et sprogstøttebehov. For børn med dansk som andetsprog er tendensen omvendt, her har 58% af børnene brug for en særlig eller fokuseret sproglig indsats.

Ligeledes kan vi se et stigende behov for specialpædagogisk støtte, samtidig med, at midlerne til vidtgående støtteressourcer ikke er steget tilsvarende. Dette medfører alt andet lige, at vi på den ene side ser et stigende behov for støtte, mens vi på den anden side møder disse børn med relativt færre ressourcer end tidligere.

Oplægget til den politiske drøftelse viser også, at Børn og Unge ser ind i en tid med mangel på hænder. Særligt hænder på pædagogisk uddannet personale, men i det hele taget hænder. Et greb til at håndtere denne udfordring kan være, at Børn og Unge lykkes med at gøre det mere attraktivt for det pædagogiske personale at arbejde fuldtid. På nuværende tidspunkt er der 18% af pædagogiske personale i dagtilbuddene, som arbejder fuldtid.

Med henblik på at kvalificere oplægget til den politiske drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet er netværket for dagtilbudsledere, de faglige organisationer, lederforeninger, forældreorganisationer samt chefteamet blevet inviteret til at give input. Inputs fra de forskellige inddragelsesmøder er beskrevet herunder.

Input fra netværksmødet for dagtilbudsledere:

Netværket for dagtilbudsledere peger på følgende udfordringer i forhold til følgende temaer:

Den 1. marts 2023

Side 3 af 7

Sproglige læringsmiljøer

- Bekymring for det billede data fra LIS tegner af udviklingen. Dagtilbudslederne oplever, at der er forskel på data i LIS og data i Hjernen & Hjertet. Det afføder en usikkerhed og bekymring for, om de giver det politiske niveau det korrekte grundlag for drøftelsen.¹
- Fokus på om, det er de rette tiltag, som iværksættes for at opnå en effekt på børnenes sproglige udvikling
- Fokus på om arbejdet med sprogtilegnelse er systematisk nok til at det har en effekt på børnenes sproglige udvikling
- Sprogvurderingen ved 3år er for sent i forhold til arbejdet med sprogtilegnelse. Ønske om et sprogvurderingsmateriale, der kan anvendes, fra barnet starter i vuggestue, til det stopper i børnehave.
- Medarbejdere med kompetencer inden for DSA-området mangler
- Pædagogiske ledere mangler tid til faglig ledelse. Der er for mange administrative og praktiske opgaver.
- Fokuseret kompetenceudvikling, hvor der er behov.
- Ønske om indsatser og tiltag udvikles i praksis, og der stoppes for projekter og tiltag fra forvaltningen.

Børn i sårbare og udsatte positioner

- Prioriteringen i Brede Børnefællesskaber tager ikke højde for Heckmans pointer om, at tidlige investeringer kommer både børnenes udvikling og økonomien til gode
- Hverken de økonomiske eller fysiske rammer i dagtilbuddene kan rumme børn med særlige udfordringer
- Oplevelse af at få flere afslag på ansøgninger om ekstra bevillinger og færre timer, når bevillingen gives
- Det er svært at rekruttere de rette kompetencer og fastholde pædagoger til arbejdet med børn, der er i udfordringer. "
- Det er en dårlig spiral, at der er for få pladser i specialiserede dagtilbud. Det påvirker alle børn og medarbejderes trivsel og kommer til udtryk i sygemeldinger og jobskifte

¹ Der er forskel i data fra LIS og Hjernen og Hjertet. LIS opgør bl.a. sprogvurderinger, som er foretaget inden for det fagligt angivne aldersspænd, mens Hjernen og Hjertet også medtager de sprogvurderinger, som er foretaget uden for det obligatoriske aldersspænd.

Den 1. marts 2023

Side 4 af 7

Minimumsnormeringer

- De administrative og tekniske fællesskaber er blevet dyrere, end tidligere hvor dagtilbuddene havde egen administration
- Budgetterne til minimumsnormeringer udhules af andre poster
- Vuggestuernes budget er blevet reduceret i forbindelse med budgetmeldingen for 2022, hvor et underskud skulle finansieres
- Flere børn med vidtgående handicaps, som ikke kan få en plads på et specialdagtilbud med §32 pladser, koster ressourcer til normeringer på normalområdet

Personalesammensætning/rekruttering

- Det er generelt svært at rekruttere medarbejdere
- Realistiske forventninger til de kompetencer og faglighed, man kan få for de midler, dagtilbuddene har til rådighed. Fokus på kompetenceudvikling af de medarbejdere, man kan få, både uddannede og uuddannede.

Input fra inddragelse af handicaporganisationer og faglige organisationer og lederforeninger:

Sproglige læringsmiljøer

- Dagtilbuddene har svært ved at genkende data om sprogvurderinger fra LIS, når de sammenholdes med samme data fra Hjernen & Hjertet. Det giver en bekymring for, om politikerne får det rigtige billede af arbejdet med sproglige læringsmiljøer og udvikling i dagtilbuddene. Forslag om at nuancere beskrivelsen af data fra sprogvurderinger med en mere dybdegående analyse af progressionen i vurderinger af det enkelte barn f.eks. ved hjælp af en case fra et dagtilbud.
- Interessant at belyse årsager til, at kun 44 % af børn med danske som andetsprog bliver sprogvurderet inden for tidsintervallet, og hvordan dette evt. varierer på tværs af dagtilbud. Opmærksomhedspunkt, at man i forbindelse med DSA-rapporten har valgt at igangsætte et initiativ, der indebærer sprogvurdering af børn med dansk som andetsprog ved 4 år, når vi ved 3 år blot sprogvurderer 44 % i gennemsnit i dagtilbuddene.

Børn i sårbare og udsatte positioner

- Udviklingen i andelen af børn i sårbare og udsatte positioner i dagtilbuddene kan give anledning til at styrke de sociale normeringer.

Normering og personalesammensætning

- I forhold til normering og personalesammensætning kan personalesammensætningen med fordel inddrages for at belyse den strukturelle kvalitet i dagtilbuddene. Derudover kan man også undersøge effekten for opgørelsen ved at tage dagplejen ud, da dagplejen har en større andel af uuddannede medarbejdere.

Den 1. marts 2023
Side 5 af 7

- Akustik og støjniveau. Akustik påvirker både børn og voksne – det er fysisk hårdt at være til stede i længere tid ad gangen i de institutioner, hvor der er dårlig akustik. Akustik og det generelle støjniveau kan være med til at gøre det mere attraktivt (eller uattraktivt) for det pædagogiske personale at arbejde flere timer.

Generelt

- Valg af temaer i rapporten medfører, at man ikke får belyst andre forhold med betydning for kvaliteten. Det kunne være interessant at se bredere på kvaliteten i dagtilbuddene.
- Ærgerligt at rapporten ikke indeholder data fra en lov om tilsyn, som trådte i kraft den 1. januar 2022, og at der først præsenteres data fra det politiske niveau i foråret 2025.
- Opmærksomhed på, at hverken forvaltning eller dagtilbud er dygtige nok til at arbejde datainformeret.
- Den nationale kvalitetsrapport kommer med sine resultater i maj 2023 – samme tidspunkt som behandlingen af kvalitetsrapporten for 0-6 årsområdet. Opmærksomhed på, hvordan det kan påvirke den politiske drøftelse af kvaliteten.

Input fra Børn og Unges chefteam:

Børn og Unges chefteam finder det bekymrende, at effekten af de pædagogiske indsatser, der er iværksat gennem en årrække, ikke afspejles i de data, der belyser børnenes udvikling.

Oplægget til politisk drøftelse belyser udviklinger og tendenser, som i forvejen er kendte, og som er detaljeret beskrevet i hhv. analysen af bredere børnefællesskaber og DSA-analysen. I den forbindelse er der også vedtaget en række tiltag, som skal styrke arbejdet med de udfordringer, man står overfor på dagtilbudsområdet. Derudover bemærker Børn og Unge-cheferne, at der i praksis er systematisk arbejde med børnenes trivsel, som ikke kan vises i kvantitative dataopgørelser på tværs af byen.

I forbindelse med det forestående uvildige tilsyn vil viden om kvaliteten af den pædagogiske praksis blive mere detaljeret, og vil give anledning til anbefalinger til indsatser, som kobler sig direkte på børnegruppe og medarbejdere i den pågældende afdeling. Det er derfor forventningen, at viden om kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer fremover vil blive højere end i dag.

På den baggrund er det chefteamets anbefaling, at Børn og Unge lægger op til at fastholde, men ikke udvide, de tiltag, som byrådet allerede har iværksat for at styrke de tre områder. Det drejer sig f.eks. om iværksættelse af initiativer fra DSA-handleplanen, initiativer i forlængelse af Bredere Børnefællesskaber, samt implementeringen af den nye tilsynslovgivning på dagtilbudsområdet mv.

Den 1. marts 2023
Side 6 af 7

Baggrunden for ikke at pege på nye initiativer skal også ses i lyset af den lange række af tiltag såvel pædagogiske som administrative, som er blevet implementeret i dagtilbuddene inden for de seneste år. Hertil kommer det uvildige tilsyn, som også vil kræve tæt pædagogisk ledelse i den kommende tid.

Derudover pågår aktuelt et arbejde med ledertrivsel som følge af den seneste APV. Det overordnede budskab i dette arbejde er, at de pædagogiske ledere på dagtilbudsområdet har brug for at få ro på, ligesom de har brug for i højere grad at kunne koncentrere sig om den pædagogiske opgave og ikke det bygnings- eller IT-mæssige, hvor de ikke har deres spidskompetencer. Med andre ord at blive beskyttet for yderligere opgaveglidning. Dette er ligeledes en af pointerne i byrådsindstillingen fra efteråret 2022 vedr. afbureaukratisering. Det er i lyset af ovenstående, at chefteamet anbefaler ikke at iværksætte yderligere tiltag på nuværende tidspunkt.

En række af de allerede iværksatte initiativer taler desuden ind i flere af de ønsker og opmærksomhedspunkter, der er kommet frem på inddragelsesmøderne med dagtilbudslederne, foreningerne og de faglige organisationer.

Byrådsindstilling:

Mens oplægget til politisk drøftelse er bagudrettet, vil byrådsindstillingen i højere grad være fremadskuende. Det er således hensigten, at dette oplæg til politisk drøftelse giver byrådet et afsæt for at drøfte, hvor og i hvilket omfang, der er behov for tiltag, som kan understøtte dagtilbuddenes kvalitetsudvikling. Inputs fra de forskellige inddragelsesmøder skal ses som en nuancering og mulige greb i forhold til politiske vinklinger ind i byrådsindstillingen.

Forslag til navn til rapporten

Tidligere har dette oplæg til politisk drøftelse gået under navnet 'Kvalitetsrapport på 0-6-årsområdet'. Men efter ønske fra Rådmanden skal der findes et andet navn for rapporten. Det foreslås, at kvalitetsrapporten fremover kommer til at hedde "Børneliv i Aarhus – oplæg til politisk drøftelse af kvaliteten på dagtilbudsområdet". I indstillingen benævnes kvalitetsrapport derfor 'oplæg til politisk drøftelse'.

4. Økonomiske konsekvenser af forslaget

Indstillingen medfører ikke et øget ressourcetræk.

5. Videre proces og kommunikation

Den 1. marts 2023
Side 7 af 7

28. februar / 2. marts 2023	Inddragelsesmøde med interessenter (ÅFO, DT-LAa, BUPL, FOA) med henblik på drøftelse af opmærksomhedspunkter og fokus i byrådsindstillingen
7. marts 2023	Rådmandsmøde: Drøftelse af oplæg til politisk drøftelse og prioritering af fokus i byrådsindstilling.
23. marts	Chefteam: Godkendelse af byrådsindstilling og oplæg til politisk drøftelse.
28. marts	Rådmandsmøde: Godkendelse af byrådsindstilling og oplæg til politisk drøftelse
10. maj 2023	1. behandling i byrådet
17. maj 2023	Udvalgsmøde
24. maj 2023	2. behandling i byrådet

DAGTILBUDSRAPPORTEN

- OPLÆG TIL POLITISK DRØFTELSE AF
KVALITETEN PÅ 0-6-ÅRSOMRÅDET 2023

Indledning

Hver dag bliver godt 18.000 børn i alderen 0-6 år passet i de aarhusianske dagtilbud. Det er her, at hovedparten af nutidens 0-6-årige tilbringer størstedelen af deres vågne timer. Årtiers forskning viser, at kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer vi tilbyder børnene, har afgørende betydning for, hvordan børnene klarer sig senere i livet – og i særlig høj grad, hvis der er tale om børn i sårbare og udsatte positioner.

Derfor skal vi som kommune have øje for kvaliteten af de læringsmiljøer, som dagtilbuddene tilbyder vores børn, herunder om politikerne giver dagtilbuddene de rette betingelser for at skabe læringsmiljøer af høj kvalitet.

Ligeledes foreskriver dagtilbudsloven, at byrådet skal drøfte udviklingen og kvaliteten på dagtilbudsområdet mindst hver andet år. Fokus for byrådets drøftelse skal være, hvordan kommunens rammer for dagtilbud og evt. prioriterede indsatser på området, bidrager til, at dagtilbuddene kan opfylde de krav, som lovgivningen på 0-6 årsområdet foreskriver i forhold til kvaliteten af kommunens pasningstilbud.

På baggrund af drøftelsen skal byrådet beslutte, om der skal iværksættes tiltag, som kan understøtte dagtilbuddenes arbejde med at etablere pædagogiske læringsmiljøer, som fremmer børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Denne rapport har til hensigt at give byrådet et afsæt for at drøfte, hvor og i hvilket omfang, der er behov for tiltag, som kan understøtte dagtilbuddenes kvalitetsudvikling. Rapporten er blevet til med afsæt i de datakilder Børn og Unges forvaltning har haft adgang til. Det drejer sig om, forvaltningens systematisk indsamlede stemmer fra praksis i forbindelse med såvel læringsamtaler som dagtilbuddenes evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan samt opfølgningen på det hidtidige tilsyn i dagtilbuddene samt data fra Børn og Unges ledelsesinformationssystem.

Der redegøres nærmere for rapportens formål, fokus og lovgivningsmæssige grundlag i det vedlagte baggrundsbilag. Rapporten er opdelt i tre kapitler:

- **I kapitel 1** stilles skarpt på de pædagogiske læringsmiljøer i Børn og Unges dagtilbud. Denne rapport fokuserer særligt på børnenes sproglige læringsmiljøer
- **I kapitel 2** er fokus på børn i sårbare og udsatte positioner, og hvordan forskellige perspektiver på udsathed gør sig gældende for børnene i dagtilbud.
- **I kapitel 3** er fokus på personalenormeringen i Børn og Unges dagtilbud, herunder personalesammensætningen og de rekrutteringsmæssige udfordringer.

Hvert af de tre kapitler er struktureret efter samme opbygning, hvor relevante lokale data på 0-6 årsområdet præsenteres og kobles med anden relevant viden på området. Lokale praksiseksempler fra dagtilbuddene i Aarhus inddrages så vidt muligt for at relatere data til den lokale praksis.

Fakta om dagtilbuds området i Aarhus

Børn

20.883

børn i alderen ½ - 5 år har bopæl i Aarhus Kommune pr. 1.1.2021. 88,7 % af disse er indskrevet i et dagtilbud

Dagtilbud

60

almene dagtilbud, herunder **34 kommunale**, **25 selvejende** og **Dagtilbuddet Aarhus Ø** (1 kommunalt dagtilbud forankret i MSO)

1 specialdagtilbud

Dagtilbuddene består af afdelinger og omfatter i alt:

47 vuggestuer

35 børnehaver

219 integrerede institutioner

5 specialinstitutioner

1 International vuggestue

17 dagtilbud har en dagplejeafdeling tilknyttet

Herudover **8 private institutioner**

Personale i dagtilbud

4.278

fuldtidsstillinger i kommunale dagtilbud*

Ressourcer i dagtilbud

Samlet budget for dagtilbud (brutto):

2.629 mio. kr.

Gennemsnitlig udgift pr. barn: **138.283 kr.**

* Børn og Unge har kun lønadministrationen for nogle af de selvejende dagtilbud. For de private dagtilbud har Børn og Unge ingen lønadministration. Derfor indgår selvejende og private dagtilbud ikke i opgørelsen.

Resumé

Nedenfor sammenfattes rapportens konklusioner. Der rettes fokus på de udfordringer, hvor vi, med afsæt i data og de professionelle tilbagemeldinger, kan se et behov for en styrkelse af kvaliteten, eller en særlig politisk opmærksomhed de kommende år.

Sproglige læringsmiljøer i dagtilbuddene

Den sproglige udvikling er afgørende for børnenes deltagelsesmuligheder og er derfor nøglen til trivsel, udvikling, læring og dannelse. Dette kapitel viser, at:

- De dansksproglige kompetencer hos børn med dansk som andetsprog løftes ikke til et niveau, hvor børnene opnår samme forudsætninger og muligheder som andre børn og unge.
- 58 % af børnene med dansk som andetsprog har et sprogstøttebehov ved 3-årsalderen. Dette gælder for 5 % af børnene med dansk som modersmål.
- I forbindelse med sprogvurderingen ved 3-årsalderen bliver 61 % af børnene sprogvurderet inden for det obligatoriske tidsrum. For børn med dansk som andetsprog er tallet 44 %.
- Byrådet har i 2022 besluttet en række tiltag på området for børn med dansk som andetsprog, som Børn og Unge er i gang med at arbejde med på tværs af tilbuddene og lokalt.

Sårbare og udsatte børn i dagtilbuddene

Det tidlige og forebyggende arbejde, der sker af det pædagogiske personale i dagtilbuddene, er vigtig for at understøtte udviklingen hos de børn, der tidligt befinder sig i sårbare og udsatte positioner. Dette kapitel viser, at:

- Børn og Unge oplever en stigning i behovet for ekstra støtte til børn, som er udfordrede på at indgå og trives i det almene fællesskab, eller som på andre måder er udfordrede.
- Henvendelserne fra dagtilbuddene til Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) er steget fra ca. 600 i 2016 til knap 1.400 henvendelser i 2021 **[Opdateres med 2022-tal fra PPR]**. Denne udvikling er især drevet af en stigning i årene fra 2019 og frem.
- Antallet af støtteressource-bevillinger er tilsvarende steget fra 234 i 2016 til 324 i 2022 - samtidig er antallet af bevilligede timer pr. bevilling faldet fra 19,4 til 16,0 i samme periode.
- Der er tendenser, som peger på, at udviklingen i antallet af børn med behov for specialpædagogisk støtte i højere grad skyldes faktorer rundt om barnet, end det skyldes en iboende udsathed i barnet eller de klassiske indikatorer for udsathed.

Rekruttering og kompetencer på dagtilbudsområdet

Det pædagogiske personale spiller en afgørende rolle for kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer i vuggestuer og børnehaver. Derfor har normeringer og andelen af uddannet personale også en væsentlig betydning for den kvalitet vi kan tilbyde børnene. Dette kapitel viser, at:

- Aarhus Kommune levede i 2022 op til minimumsnormeringerne i børnehaver, mens vi på vuggestueområdet havde en normering på 3,04 børn pr. pædagogisk personale.
- Andelen af uddannet pædagogisk personale i dagtilbuddene er faldet fra 65 % i 2019 til 58 % i 2022.
- I Børn og Unges dagtilbud er 18% af de ansatte pædagoger ansat på fuld tid, mens 35 % af de ansatte pædagoger er ansat med en arbejdstid på under 32 timer om ugen.
- Dagtilbudsområdet oplever rekrutteringsudfordringer, og kan se frem til at mangle mere end 1.000 pædagoger i 2030. Rekruttering af medarbejdere er et af Aarhus Kommunes syv 'vilde problemer'.

SPROGLIGE LÆRINGSMILJØER

Sproglige læringsmiljøer

Sproget er en vigtig nøgle til at forstå og udtrykke sig. Sproget er for børnene en nøgle til læring, trivsel og deltagelsesmuligheder i forskellige arenaer. Sproglige læringsmiljøer af høj kvalitet er derfor afgørende for børnenes sproglige udvikling.

”Læringsmiljøet i dagtilbud består af alle de muligheder for udvikling, trivsel og læring, som dagtilbuddet giver børnene. Læringsmiljøet handler blandt andet om, hvordan dagen og aktiviteterne bliver rammesat, organiseret og tilrettelagt.”
(Børne- og Undervisningsministeriet)

Høj kvalitet i de sproglige læringsmiljøer i dagtilbud bidrager til at udligne sociale forskelle og reducere chanceulighed mellem børn ved at give dem ligeværdige sproglige forudsætninger. Dette tager afsæt i viden om, at et veludviklet sprog og ordforråd har stor betydning for børnenes senere læse- og skrivetilegnelse i skolen, og dermed også for deres uddannelsesmuligheder på sigt.

For at give børnene de bedst mulige vilkår for at lykkes, opstiller dagtilbudsloven følgende to mål for de sproglige læringsmiljøer, som dagtilbuddene er forpligtiget til at arbejde henimod:

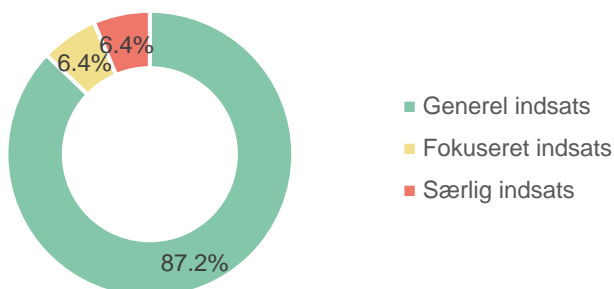
1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Status på udviklingen i Aarhus

I Aarhus gennemfører dagtilbuddene sprogvurderinger af alle børn ved treårsalderen. Resultaterne af disse sprogvurderinger viser, at cirka 12,8 % af børnene har et sprogstøttebehov, når de er omkring tre år. Tallet 12,8 % er lavere end på landsplan, hvor det forventes at 15 % af børn på tre år har et sprogstøttebehov. Med modsat fortegn betyder resultaterne, at 87,2% af børnene i de aarhusianske dagtilbud omkring tre år har en alderssvarende sproglig udvikling. Disse tal har over de seneste fem år ligget stabilt.

På den ene side kan dette være et tegn på, at børnene i Aarhus klarer sig bedre end gennemsnittet rent sprogligt, men på den anden side kan det også generere en nysgerrighed på, hvordan materialet anvendes i Aarhus Kommune.

Det skal her bemærke, at sprogvurderingen i 61 % af børnenes tilfælde har fundet sted inden for det obligatoriske interval fra 2 år og 9 måneder til 3 år og 4 måneder.

Faktaboks: Hvad kendetegner et godt sprogligt læringsmiljø i dagtilbud?

Et godt sprogligt læringsmiljø består blandt andet af:

- Pædagogisk personale, som benytter en bred vifte af ord, og hvor sproget er tilpasset børnegruppens forskellige sproglige behov og interesser.
- Pædagogisk personale, som understøtter børnenes initiativer og deltagelse i forskellige aktiviteter
- Pædagogisk personale, som understøtter børnenes læring og udvikling ved at anvende et rigt og nuanceret sprog, og ved at relatere aktiviteten til børnenes egne interesser og erfaringer.
- Positive og varme interaktioner mellem voksne og børn, og børn i mellem - der er ro til nærvær og fordybelse.
- Tilgængelighed af legetøj, kreative materialer, bøger mv., men også andre materialer såsom børnerelaterede billeder på væggene, som kan understøtte samtaler.

Sådan arbejder dagtilbuddene med de sproglige læringsmiljøer

Forskning peger på, at børn med sprogstøttebehov profiterer mere af højkvalitets læringsmiljøer, end af målrettede indsatser i en begrænset tidsperiode. I Børn og Unge fokuserer de sproglige indsatser derfor på kompetenceudvikling af det pædagogiske personale med henblik på at højne kvaliteten i de sproglige læringsmiljøer, som vi tilbyder børnene.

Sprog i Samspil

I løbet af 2021 og 2022 har fire selvejende dagtilbud og syv kommunale dagtilbud været en del af længerevarende kompetenceudviklingsforløb af de pædagogiske medarbejdere.

Formålet med kompetenceudviklingen har været at give det pædagogiske personale mere viden om børnenes sprogtiltagelse med henblik på at kunne justere de sproglige strategier efter børnenes behov. Kompetenceudviklingen er praksisnær og organiseret som aktionslæringsforløb, hvor medarbejderne afprøver konkrete øvebaner i praksis.

Evalueringer af tidligere indsatser viser, at kompetenceudviklingen højner kvaliteten af de sproglige læringsmiljøer. En forbedring af kvaliteten i de sproglige læringsmiljøer kommer blandt andet til udtryk ved, at det pædagogiske personale benytter et passende nuanceret sprog for at specificere helt præcist, hvad de taler om. Eller er når det pædagogiske personale udvider børnenes forståelse af de ord, som børnene bruger – eksempel: Barnet siger ”mam mam”, hvortil den voksne responderer ”Ja, vi skal have dejlig, varm mad”.

I 2023 er 5 dagtilbud indtil videre påbegyndt kompetenceudviklingsforløb. Det estimeres, at 12 dagtilbud om året kan gennemføre kompetenceudviklingsforløbet.

Grundet den tætte sammenhæng til børnenes deltagelsesmuligheder, har 11 kommunale dagtilbud valgt et fokusområde på deres læringsamtaler, hvor de fokuserer på de sproglige læringsmiljøer generelt, eller mere specifikt fokuserer på læringsmiljøerne for børn med dansk som andetsprog (DSA).

Nogle af de tiltag, dagtilbuddene anvender i arbejdet med at styrke kvaliteten af de sproglige læringsmiljøer er f.eks.:

- En bredere og mere systematisk anvendelse af dagtilbuddets sprogvejleder, så viden og kompetencer kommer alle medarbejder og børn til gode.
- En styrkelse af medarbejderne som sproglige rollemønstre i interaktionen med børnene.
- En styrkelse af de sproglige læringsmiljøer i forbindelse med leg
- En styrkelse af de sproglige læringsmiljøer i uderummet

På baggrund af det tilgængelige datagrundlag er det ikke muligt at sige ret meget om effekten af disse indsatser. Det skyldes dels, at der ikke vurderes at være en systematisk opfølgning på de konkrete indsatser (evalueringskultur), dels kvaliteten af det materiale, der foreligger i forlængelse af læringssamtalerne og evalueringen af arbejdet med den pædagogiske læreplan. Dermed ikke sagt, at effekten og kvaliteten af arbejdet ikke findes – det er bare vanskeligt at se i det datamateriale, der aktuelt har været til rådighed i udarbejdelsen af denne rapport.

Muligheden for at formidle viden om kvaliteten af læringsmiljøet i dagtilbuddene ændrer sig frem mod næste rapport i 2025, hvor data fra det nye lovpligtige tilsyn vil give bedre grundlag for at belyse kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer. Et eksempel herpå kan ses i Hasle dagtilbud, hvor Børn og Unges

Praksisfortælling fra børnehave:

I observationsrapporten står der således følgende om det pædagogiske arbejde med børnenes ordforråd:

” Der blev arbejdet dygtigt og godt ift. at opmuntre børnene til at bruge sproget. Her fremhæves i særdeleshed personalets arbejde med at udvide børnenes ordforråd, der scorer helt i top på samtlige beskrevne parametre i ECERS-materialet.

Hver eneste gang en af de tre medarbejdere opfangede, at et barn ikke havde forstået et ord eller begreb, blev der dvælet ved det, og arbejdet med det, sammen med barnet eller gruppen. Vi bemærker særligt, at de tre medarbejdere under hele observationen greb alle opståede muligheder for at udfolde ord og begreber, samt skubbe til børnenes dybdeforståelse.

Arbejdet med dialogisk læsning igennem tre forskellige aktiviteter, var både meningsgivende for, og justeret undervejs ift. enkeltbørn. Fx gennem sætningsstartere, hint, gestik, pauser mv.

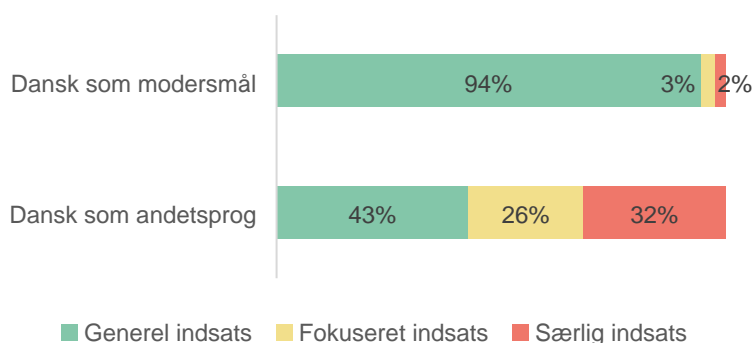
Der er en varme og nærværende voksne, og børnene er tydeligt både trygge ved og glade for personalet.”

dagtilbudskonsulenter i forbindelse med deres ECERS-certificering har observeret 'fremragende kvalitet' i de sproglige læringsmiljøer. I dagtilbuddet har knap 30 % af børnene dansk som andetsprog.

Den sproglige udvikling for børn med dansk som andetsprog

Mens andelen af børn med dansk som modersmål, som har et sprogstøttebehov, er lavere end landsgennemsnittet, tegner der tegner sig et andet billede for børn med dansk som andetsprog. Data fra sprogvurderingerne viser, at 5 % af børnene med dansk som modersmål har et sprogstøttebehov, mens 58 % af børnene med dansk som andetsprog har et sprogstøttebehov.

Figur x: Sprogvurdering ved 3 år, talesprog, opdelt på modersmål (2022)

[Børn og Unges Analyseenhed er aktuelt i gang med at analysere data yderligere med henblik på at finde ud af, om vi kan sige endnu mere om de børn, som har et sprogstøttebehov ved 3 år – udover at de har dansk som andetsprog. Fx at dykke ned i de enkelte delområder i sprogvurderingen (sprogforståelse, ordforråd, kommunikative strategier), eller at se nærmere på karakteristika ved børnegruppen ift. køn og forskellige modersmål eller oprindelseslande (fx vestlig vs. ikke-vestlig)]

Forskellen i den sproglige udvikling mellem børn med dansk som modersmål og børn med dansk som andetsprog har været stabil over de seneste fem år. Det samme gælder andelen af børn med dansk som andetsprog, som har et sprogstøttebehov. I Aarhus Kommune har hvert femte barn dansk som andetsprog. Der er tale om børn med vidt forskellige sprogbaggrunde, familieforhold og kulturer, og selvom der er en større koncentration i dele af byen, er der børn og unge med dansk som andetsprog i alle dele af byen. Vi kan på baggrund af ovenstående tal **ikke** sætte lighedstegn mellem det at have dansk som andetsprog og det at have et sprogstøttebehov. Men det betyder, alt andet lige, at der er en tydelig sammenhæng mellem sproglig baggrund og behovet for sprogstøtte.

Samtidig ved vi, at der er variation på tværs af byen, hvad angår dagtilbuddenes andel af børn med dansk som andetsprog. Det betyder derfor også, at der på tværs af byen er variation i koncentrationen af børn, som har et sprogstøttebehov. Eksempelvis kan vi se, at 57 % af de sprogvurderede børn i Brabrand dagtilbud, og 50 % af de sprogvurderede børn i Søndervang dagtilbud har et sprogstøttebehov, mens de tilsvarende tal for Skødstrup dagtilbud og Trøjborg dagtilbud ligger på hhv. 3 % og 0 %. Data viser, at det er 44 % af børnene med dansk som andetsprog, der bliver sprogvurderet inden for det obligatoriske tidsrum, mens tallet er 65 % for de børn, som har dansk som modersmål.

Aarhus Byråd iværksatte i forbindelse med Budget 2021 en analyse af DSA-området i Børn og Unge. DSA-analysen blev iværksat på baggrund af data, som peger på, at vi i Aarhus Kommune oplever, at de dansksproglige kompetencer hos børn med dansk som andetsprog ikke løftes til et niveau, hvor børnene opnår samme forudsætninger og muligheder som andre børn og unge.

For at hæve det dansksproglige niveau hos børn med dansk som andetsprog, peger DSA-rapporten på, at de sprogstimulerende pædagogiske indsatser skal kobles med et systematisk fokus på barnets og børnegruppens sproglige udvikling. Det gælder både indsats, opfølgning, progression og arbejdet med handleplaner.

Følgende anbefalinger er således allerede iværksat, eller påtænkes iværksat fremover, som en udmøntning af de 3 millioner, som Byrådet har afsat til området, som følge af rapportens konklusioner og anbefalinger:

Ensartet funktionsbeskrivelse for sprogvejledere på tværs af dagtilbud

Der er udarbejdet en funktionsbeskrivelse for sprogvejlederne med henblik på at styrke og tydeliggøre deres rolle og funktion. Dette med henblik på, at den viden og kompetence, som ligger hos den enkelte sprogvejleder kommer alle medarbejdere og børn til gavn.

Tilføjelse af et vejledermodul på sprogvejlederuddannelsen

Uddannelsen til sprogvejleder udvides fra to til tre diplommoduler, så det indbefatter et modul i vejledning af forældre og kollegaer. Dette igen med henblik på at udbrede den viden og de kompetencer sprogvejlederen har og får qua sin rolle som sprogvejleder.

Datasamtaler med afsæt i børnegruppen

Der indføres datasamtaler om DSA i alle dagtilbud. Samtalerne vil have et specifikt fokus på børnegruppens sproglige udvikling, opfølgning på handleplaner og på implementering af indsatser.

Obligatorisk sprogvurdering af DSA-børn ved 4 år

Det gøres obligatorisk for dagtilbuddene også at sprogvurdere børn med dansk som andetsprog ved fireårsalderen. Dette som et led i at sikre den systematik og struktur, som rapporten peger på, er nødvendig, og som med fordel både kan og bør styrkes.

Læs mere om undersøgelsen af DSA-området, og find den endelige rapport samt pixi-udgave her:

[Undersøgelse af dansk som andetsprog \(DSA\) \(aarhus.dk\)](#)

UDKAST

**BØRN I SÅRBARE OG
UDSATTE POSITIONER**

Børn i sårbare og udsatte positioner

At etablere et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet for børn i sårbare og udsatte positioner handler om, at børnene mødes med tilpasse udfordringer og oplever mestring på lige fod med alle andre børn. Derfor er det også dagtilbuddenes ansvar at skabe læringsmiljøer, som, med afsæt i den aktuelle børnegruppe, understøtter kerneopgaven, nemlig at sikre deltagelsesmuligheder for alle børn.

Med dagtilbudsloven fra 2018 har dagtilbuddene eksplicit fået til opgave at skabe læringsmiljøer, som *”tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes”*.

I Aarhus, såvel som på landsplan, ser vi i disse år en stigning i henvendelser til PPR, ligesom vi også oplever, at dagtilbuddene søger om flere vidtgående støtteressourcer end tidligere. Disse tendenser skaber et pres på både PPR og økonomien på området.

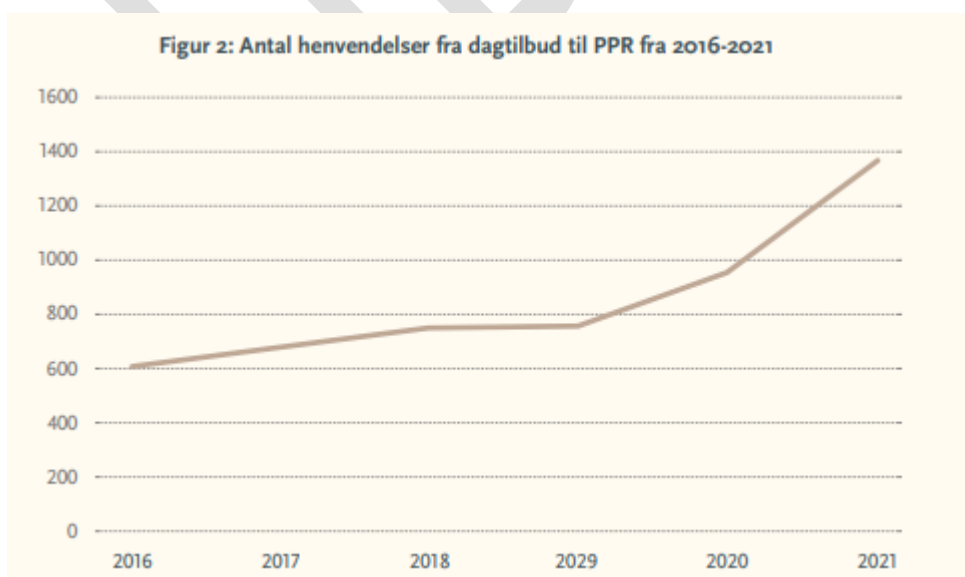
Hvad ved vi fra forskning?

Dagtilbud af høj kvalitet har afgørende betydning for alle børn, om end særligt for børn i udsatte og sårbare positioner. Vi ved også, at pædagogiske læringsmiljøer af høj kvalitet, hvor der tages afsæt i et børneperspektiv og en inkluderende praksis, mindsker behovet for at iværksætte særligt tilrettelagte indsatser på børneniveau. Dog viser forskningen også, at pædagogiske læringsmiljøer, som ikke understøtter børnenes deltagelsesmuligheder, kan have ekskluderende effekt på børns oplevelse af tilhørsforhold, og indirekte fremhæve børnenes vanskeligheder fremfor styrker, hvilket kan bringe børnene i en yderligere udsat og sårbar position.

Status på udviklingen i Aarhus

I Aarhus Kommune kan det stigende pres på dagtilbuddene aflæses direkte i data. Som det fremgår af figur X herunder, er henvendelserne fra dagtilbuddene til PPR steget fra omkring 600 i 2016 til knap 1.400 henvendelser i 2021. Særligt i perioden fra 2019 til 2021 er der sket en stigning. Fra 2019 til 2020 er antallet af henvendelser steget med 200 fra knap 800 til knap 1.000 om året, mens der fra 2020 til 2021 er sket en dobbelt så stor stigning i antallet af henvendelser fra knap 1.000 i 2020 til knap 1.400 henvendelser i 2021.

Alene stigningen i perioden fra 2019 til 2021 svarer til en fordobling af det totale antal henvendelser som PPR fik fra dagtilbuddene i 2016. **[Opdateres med 2022-tal fra PPR]**

Samme tendens ses i udviklingen i de vidtgående støtteressourcer. Her viser data, at antallet af støtteressource-bevillinger er steget fra 234 i 2016 til 324 i 2022. Parallelt med det øgede antal bevillinger er antallet af bevilligede timer pr. bevilling faldet fra 19,4 til 16,0 i samme periode. Dette er et udtryk for, at der over årene er blevet flere børn med behov for vidtgående støtteressourcer, som skal dele den samme pose penge. Dette vil, alt andet lige, betyde færre støttetimer pr. barn. Dette stemmer overens med analysen af Brederes Børnefællesskaber, hvor dagtilbudslederne giver udtryk for, at det er blevet sværere at få bevilliget de tilstrækkelige ressourcer til at kunne iværksætte den nødvendige støtte for børnene.

Tabel X: Udviklingen i vidtgående støtteressourcer på dagtilbudsområdet

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Antal bevillinger	234	264	267	254	276	309	324
Gennemsnitligt antal timer bevilliget	19,4	18,7	18,3	17,7	17,0	16,6	16,0
Antal ny-visitinger	134	188	122	176	185	195	209

Sådan arbejder dagtilbuddene for at skabe deltagelsesmuligheder for alle børn

En række dagtilbud har valgt 'Brederes Børnefællesskaber' som fokusområde på deres læringsamtaler. Arbejdet med bredere børnefællesskaber sigter grundlæggende mod at skabe inkluderende fællesskaber, hvor alle børn føler sig set, hørt og forstået. Med andre ord, deltagelsesmuligheder for alle børn.

Dagtilbud, som på læringsamtalerne, arbejder med et fokusområde inden for temaet 'Brederes Børnefællesskaber'
• 8 Kommunale dagtilbud • 7 Selvejende dagtilbud

På baggrund af data kan vi blandt andet se, at hovedparten af de 15 dagtilbud, har en større andel af børn, som modtager vidtgående støtteressourcer, end det gennemsnitlige dagtilbud. Det kan således tyde på, at de dagtilbud, som har valgt at arbejde med bredere børnefællesskaber, er dagtilbud, som har en børnegruppe med vidtgående støttebehov.

Hvad angår dagtilbuddenes begrundelse for at vælge bredere børnefællesskaber som fokusområde, kan vi se, at nogle af dagtilbuddene har valgt deres fokusområde som følge af observationer, de har gjort i egen praksis. Det drejer sig eksempelvis om situationer, hvor det pædagogiske personale er blevet opmærksomme på, at flere børn har brug for støtte til at indgå i legefællesskaber med de andre børn i børnegruppen.

Ét af grebene til at udvikle læringsmiljøer, som skaber deltagelsesmuligheder for alle børn, er at have fokus på, hvordan det pædagogiske personale placerer sig rent fysisk. Ved at placere sig forskellige steder rent fysisk kan medarbejderne være med til at skabe en række forskellige "aktivitetszoner", hvor børnene i

højere grad selv kan vælge, hvad de har lyst til at deltage i. Dette vil være med til at skabe en højere grad af deltagelsesmuligheder for alle børn.

I andre dagtilbud, som ligeledes har fokus på deltagelsesmuligheder for alle børn, arbejdes der blandt andet med afsæt i Louise Klinges begreb relationskompetence. Relationskompetence handler grundlæggende om det pædagogiske personales evne til at respondere på og understøtte samspillet med børnene i dagtilbuddet. At arbejde med relationskompetence taler ind i det pædagogiske mål for læreplanstemaet "Alsidig personlig udvikling", som lyder:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber

(På side xx kan du læse de 12 pædagogiske, som sætter rammerne for dagtilbuddenes arbejde)

Noget af det som dagtilbuddene selv peger på som næste skridt i arbejdet, er at skabe rolige og overskuelige rammer for børnene, særligt i overgange og rutinesituationer i løbet af dagen. Et konkret eksempel herpå kan ses i Gl. Brabrand-Sødalen dagtilbud:

Praksisfortælling:

I Gl. Brabrand-Sødalen dagtilbud arbejder det pædagogiske personale specifikt med overgangen fra, at børnene er indenfor til, at de skal ud på legepladsen. Særligt 'garderobesituationen' var tidligere et læringsmiljø, som var præget af et højt støjniveau, uforudsigelighed, og meget lidt struktur. Kombineret med, at alle børn ofte skulle udenfor samtidig, opstod der ofte en flaskehals i garderoben, hvor læringsmiljøet i højere grad havde karakter af 'ekspedition' end af høj kvalitets pædagogik. Dette bragte særligt de sårbare og udsatte børn i nogle uhensigtsmæssige og vanskelige situationer, hvor de oplevede en følelse af utryghed. Det pædagogiske personale blev opmærksomme på, hvordan disse børn reagerede, og begyndte derfor at arbejde mere bevidst med garderobesituationen.

Praksiseksempel - Dinaskolen

Med hinanden i hånden synger børnene: 'Dina vågn op, Dina vågn op-sangen' og så går Dinaskolen i gang. Dinosauren Dina og dukken Anton er vigtige figurer i Dinaskolen, som har fokus på aktiviteter, der styrker børnenes fællesskab, samarbejde, sociale færdigheder og evnen til at løse problemer og regulere egne følelser.

Dagens tema er at opdage og forstå følelser. Dukken Anton viser en følelse gennem stemme og krop og så skal børnene gætte, hvilken følelse det er. I samarbejde med dinosauren Dina, hjælper børnene Anton på rette vej, så han ikke kommer 'galt afsted' med sine følelser.

"Forskning viser, at når vi lærer børnene selv at løse konflikterne, så stiger deres selvværd," fortæller Henrik, der er dukkefører af Anton og konsulent ved Center for ADHD.

Efter Dinaskolen er der videobaseret sparring, hvor det pædagogiske personale præsenteres for aktiviteter, som de kan øve sammen med børnene.

"Det er vores erfaring, at forløbet i Dinaskolen har haft en stor positiv effekt. Vi oplever et reduceret konfliktniveau og en forbedret trivsel for både børn og voksne," fortæller dagtilbudslederen.

Et skifte i fokus – fra børnene til læringsmiljøerne

Data fra både læringssamtalerne og evalueringen af arbejdet med den pædagogiske læreplan viser en udvikling, hvor dagtilbuddene i højere grad retter blikket mod den voksnes rolle, relationerne og læringsmiljøerne, frem for at finde årsagen til problemet i selve barnet. Dette er en udvikling, som afspejler hensigten med dagtilbudsloven fra 2018. Her er det skrevet ind i selve formålsparagraffen, at *”dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv”*. Det er således i formålsparagraffen såvel som i resten af dagtilbudsloven blevet eksplicit, at det er kvaliteten af de læringsmiljøer vi tilbyder børnene, som er afgørende for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

”Udsathed er ikke et karaktertræk ved et barn. En udsat position er altid relationel og opstår i relationen mellem barn, børnefællesskabet og det pædagogiske miljø. Ligesom deltagelsesmuligheder gør det”
(EVA TEMA, Børn i udsatte positioner, 2021)

Et konkret eksempel på dette skifte i fokus kan findes i Solbjerg-Mårslet dagtilbud, hvor et systematisk arbejde med dagtilbuddets evalueringskultur affødte følgende citat fra en af dagtilbuddets pædagoger:

” Vi har flyttet fokus væk fra børn med udfordringer og tænker i stedet på, hvordan vi ændrer læringsmiljøet så alle børn kan være med. Nu sætter vi os selv mere i spil som medarbejdergruppe, ud fra hvad børnene fortæller os. ”

Et yderligere eksempel kan findes i, at 25 ud af 34 kommunale dagtilbud i forbindelse med læringssamtalerne har valgt et fokusområde inden for temaet ”læringsmiljøer”. Dette kan ses som et udtryk for, at arbejdet med de pædagogiske læringsmiljøer lokalt vurderes som vigtigt, for at styrke børnenes mulighed for trivsel, udvikling, læring og dannelse.

I [’Analyse af specialområdet i Aarhus Kommune’](#) fra 2022 peger data på, at børnene i 0-6-årsalderen, målt på de klassiske indikatorer for sårbarhed, gennemsnitligt er blevet mindre sårbare over tid. Denne viden står umiddelbart i kontrast til, at flere og flere børn får behov for specialpædagogisk støtte. Disse modsatrettede fund kan underbygge, at det i højere grad er barnets omgivelser, snarere barnets iboende udsathed, der er hovedårsagen bag den øgede efterspørgsel efter specialpædagogisk støtte.

I Budget 2023 har Aarhus Byråd som et led i arbejdet med bredere børnefællesskaber afsat 6,7 mio. til indsatsen ’Dagtilbud for alle’. Som en del af ’Dagtilbud for alle’ skal det pædagogiske personale have kompetenceudvikling i specialpædagogiske principper. Dette med henblik på, at dagtilbuddene fremover vil arbejde mere specialpædagogisk med børnegruppen, uagtet om børnene har behov for specialpædagogisk støtte eller ej. Det er hensigten, at dette vil medføre, at flere børn kan trives og udvikle sig i deres almene dagtilbud.

**NORMERING OG
SAMMENSÆTNING AF
PERSONALE**

Sammensætning af det pædagogiske personale

Personalenormeringen samt personalesammensætningen omkring børnene har afgørende betydning for kvaliteten af de læringsmiljøer, vi tilbyder børnene i dagtilbuddene. Forskning på området underbygger, at personalenormeringen har betydning for børnenes sproglige udvikling, omfanget af konflikter mellem børn, samspillet mellem børn og voksne, og de voksnes adfærd i forhold til børnene.

Med finanslovsaftalen fra december 2020 blev det besluttet at indføre lovbundne minimumsnormeringer på dagtilbudsområdet pr. 1. januar 2024. Minimumsnormeringerne skal sikre, at der i gennemsnit ikke er mere end tre børn pr. pædagogisk personale i vuggestuerne, og ikke mere end seks børn pr. pædagogisk personale i børnehaverne. Aarhus Byråd fulgte i Budget 2022 op på Finanslovsaftalen fra 2020 ved at afsætte 4,8 millioner til en hurtigere indfasning, således vi i Aarhus Kommune allerede fra 2022 lever op til minimumsnormeringerne.

Som det fremgår af dette kapitel, lever Børn og Unge op til minimumsnormeringerne i børnehaverne, mens vi på vuggestueområdet i 2022 ikke helt lever op til en normering på max 3 børn pr. pædagogisk personale.

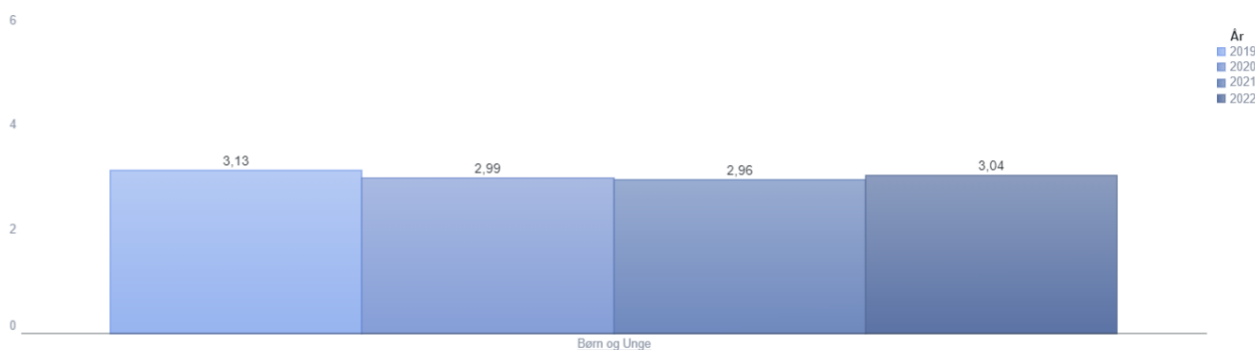
På de kommende sider ser vi nærmere på personalenormeringen og variationen heri, samt andelen af uddannet personale, og de rekrutteringsmæssige udfordringer som dagtilbuddene oplever.

Normering

I det følgende afsnit opgøres de konkrete normeringer med afsæt i den opgørelsesmetode, der lovmæssigt træder i kraft med indførelsen af minimumsnormeringerne pr. 1. januar 2024. Minimumsnormeringerne skal sikre, at der i gennemsnit på tværs af kommunen ikke er mere end tre børn pr. pædagogisk personale i vuggestuerne, og ikke mere end seks børn pr. pædagogisk personale i børnehaverne.

I figur xx er antal børn pr. voksen i vuggestue i 2019-2022 opgjort. Opgørelsen viser, at der på tværs af vuggestuerne i gennemsnit er 3,04 barn pr. pædagogisk medarbejder i løbet af 2022. Dette er en stigning i antal børn pr. pædagogisk medarbejder fra 2,96 i 2021 og 2,97 i 2020. Børn og Unge lever dermed ikke i 2022 op til de lovbundne minimumsnormeringer, som træder i kraft pr. 2024.

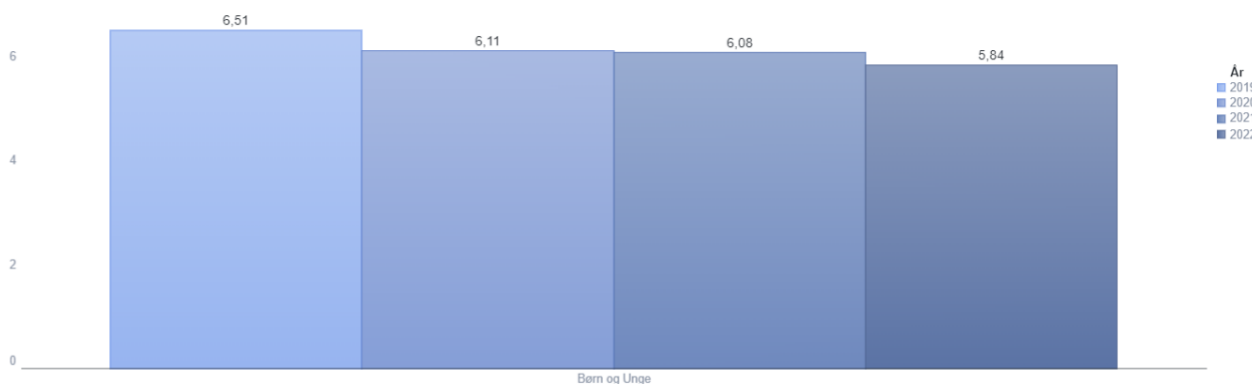
Figur xx. Antal børn på voksen i dagtilbud (vuggestue)

Nedenstående figur xx viser, at der har været en omvendt udvikling i antal børn pr. voksen i børnehaverne. Hvor der i 2020 og 2021 var over 6 børn pr. pædagogisk personale, var der i 2022 5,84 barn pr. voksen. Dermed lever Børn og Unge i 2022 op til de minimumsnormeringer, der træder i kraft pr. 1. januar 2024, og

som Aarhus Byråd har besluttet skal være implementeret fra 2022.

Figur xx. Antal børn på voksen i dagtilbud (børnehave)

Begge figurer viser et fald i antal børn pr. medarbejder i årene 2020 og 2021 sammenlignet med 2019. I 2020 og 2021 gælder det særlige, at dagtilbuddene har haft ekstraordinært meget personale ansat i forbindelse med Covid-19, og de restriktioner på gruppestørrelser mv. som var forbundet hermed. Dette "ekstra" pædagogiske personale indgår i normeringsopgørelserne for 2020 og 2021, hvilket, alt andet lige, er en medvirkende årsag til, at vi ser en højere normering i disse to år sammenlignet med 2019. De af Byrådet afsatte midler til en tidligere indfasning af minimumsnormeringerne i Aarhus blev udmøntet i 2022.

Data viser desuden en lokal variation, hvor antallet af børn pr. voksen i både vuggestuer og børnehaver varierer mellem dagtilbuddene i Aarhus Kommune. I dagtilbuddet med højeste vuggestuenormering er der 2,5 børn pr. voksen i vuggestuerne, mens der i dagtilbuddet med den laveste vuggestuenormering er 3,4 børn pr. voksen. Hvad angår børnehaverne, har dagtilbuddet med højeste personalenormering 4,6 børn pr. voksen, mens dagtilbuddet med den laveste personalenormering i børnehave har 6,7 børn pr. voksen.

Der er flere faktorer, som kan være med til at forklare disse forskelle i personalenormeringen på tværs af dagtilbuddene. En af de faktorer, er budgettildelingsmodellen på dagtilbudsområdet, som prioriterer en andel af budgetmidlerne til sårbare børn – de såkaldte sociale normeringer. Derudover kan lokale lønforhold i medarbejderstaben også påvirke personalenormeringen, ligesom sygefraværet kan påvirke tallet for personalenormering, idet vikarer også tæller med i antal medarbejdere. Endelig kan der på tværs af dagtilbuddene være forskel på de rekrutteringsudfordringer, som beskrives på de kommende sider.

I forbindelse med opgørelsen af personalenormering skal nævnes, at personale i dagtilbuddene, finansieret af statslige puljer ikke tælles med jf. den besluttede nationale opgørelsesmetode for normeringer på dagtilbudsområdet. I Aarhus Kommune tilførte den statslige pulje målrettet børn i 0-2-årsalderen i alt 32 mio. kr. fordelt til 48 institutioner i 2022, mens den statslige pulje, målrettet børn i udsatte positioner i dagtilbud tilførte yderligere 10 mio.kr. som blev fordelt på 15 institutioner. Det betyder, at normeringen i de dagtilbudsafdelinger, som tilføres midler fra de statslige puljer, vil være højere end angivet her.

Andel uddannet personale

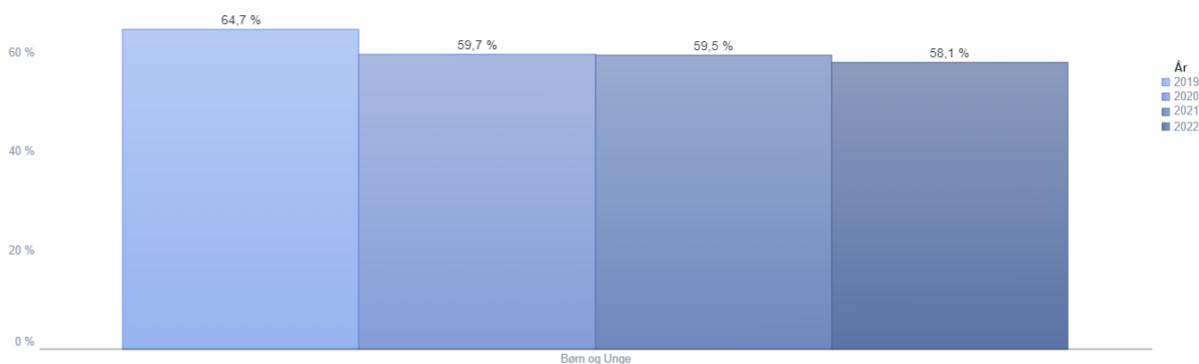
Forskning viser, at andelen af uddannede pædagoger er en af de faktorer, der har betydning for kvaliteten af læringsmiljøerne i dagtilbuddene.

Det store britiske forskningsprojekt EPPSE-studiet, der blev gennemført i perioden 1997-2014 finder, at en høj andel af uddannet pædagogisk personale har en positiv effekt på både proceskvaliteten, samt børnenes sproglige såvel som sociale kompetencer – og særligt for børn i udsatte positioner. Bl.a. vises, at forskellen i kvaliteten i den pædagogiske praksis mellem uddannede pædagoger og ufaglærte ligger i samspillet mellem barnet og den voksne. Hertil kommer, at det uddannede pædagogiske personale har en positiv, afsmittende effekt på de uddannedes samvær med børnene.

I Børn og Unge viser data, at andelen af uddannet personale på dagtilbudsområdet er faldet over de seneste 4 år. I 2022 er andelen af uddannet pædagogisk personale i dagtilbuddene faldet til 58%. I 2021 var tallet 59 %, mens det i 2020 og 2019 var hhv. 60 % og 65 %.

For 2022 dækker de 56 % uddannede over en mindre variation mellem vuggestue og børnehave, hvor børnehaverne har en højere andel uddannet pædagogisk personale end vuggestuerne.

Figur xx. Andel uddannet personale på dagtilbudsområdet (2019-2022)

Rekrutteringsmæssige udfordringer

Med en national målsætning om at løfte andelen af uddannet personale, parallelt med lovbundne minimumsnormeringer, opstår der tilsammen en massiv efterspørgsel efter kvalificeret, veluddannet pædagogisk personale. I den forbindelse er det en udfordring, at det efterspurgte personale ikke er til rådighed, når vi kigger bare et par år frem. Efterspørgslen efter, og behovet for, uddannet personale er større end udbuddet.

Børn og Unges opgørelser viser, at vi på dagtilbudsområdet frem mod 2030 kommer til at mangle cirka 800 fuldtidsstillinger. Dette svarer til ca. 1.100 pædagoger, når der tages højde for, at 82 % af pædagogerne i Børn og Unges dagtilbud ikke er ansat på fuldtid. Den gennemsnitlige arbejdstid for en pædagog i Børn og Unges dagtilbud er 33 timer om ugen. Lægger man deroveri et ønske om mere uddannet arbejdskraft, forventes efterspørgslen efter pædagoger at stige yderligere. Der er dermed tale om en udfordring, der ikke bliver mindre i lyset af, at der allerede i dag opleves store udfordringer i forbindelse med rekruttering af nye medarbejdere, særligt pædagoger og pædagogiske ledere.

Fokus på at motivere nuværende medarbejderne til at arbejde flere timer

Med de aktuelle rekrutteringsudfordringer er det relevant at undersøge, hvilke andre muligheder, der er for både at øge andelen af uddannet personale, men også at finde det nødvendige antal hænder.

Ét sted vi som kommune kan rette blikket mod, er de medarbejdere, vi allerede i dag har ansat. I Børn og Unges dagtilbud er 18% af pædagogerne ansat på fuld tid, mens 35 % af de ansatte pædagoger er ansat med en arbejdstid på under 32 timer om ugen.

Under de rigtige betingelser er der således potentiale for at øge udbuddet af pædagoger, blandt de medarbejdere vi allerede på nuværende tidspunkt har ansat i vores dagtilbud. Som et led i at udnytte dette potentiale, der i enkelte dagtilbud gang i forskellige forsøg for at gøre det attraktivt for medarbejderne at gå op i tid.

Der er f.eks. lavet forsøg med, at pædagogisk personale i vuggestuer og børnehaver kan gå op i tid fra fx 30 til 34 timer i en forsøgsperiode. Hvis det fungerer godt for den ansatte, kan de fortsætte, men de har også muligheden for at gå tilbage til deres tidligere timetal. Erfaringer fra såvel Aarhus Kommune som andre kommuner viser, at det for nogle medarbejdere kan have en positiv afsmitning på arbejdsglæden at arbejde flere timer, da de oplever, at de får mere tid til opgaverne, et tættere samarbejde med deres kolleger samt en styrket dialog med forældrene. Som et led i at blive klogere på, hvad der skal til, for succesfuldt at få flere medarbejdere til at arbejde tættere på fuldtid, har Børn og Unge meldt sig som "nøglekommune" i KL's projekt 'En Fremtid med fuldtid'.

Fokus på sygefraværet hos det pædagogiske personale i dagtilbud

Et forhold, der alt andet end lige også har betydning for andelen af uddannet pædagogisk personale i dagtilbuddene er sygefraværet blandt det pædagogiske personale. Det fremgår af fraværdata for medarbejdere i dagtilbud, at sygefraværet er stigende for alle faggrupper på dagtilbudsområdet. En fuldtidsansat pædagog i Børn og Unges dagtilbud har i 2022 i gennemsnit 21,2 fraværsarbejdsdage pr. fuldtidsansat. Det skal bemærkes, at sygefraværstallene for 2022 er påvirket af Covid-19, særligt i forbindelse med genåbningen af landet. Dette underbygges af et særligt højt sygefravær i januar 2022 samt et stigende fraværsmønster i takt med at samfundet gradvist åbnede mere og mere op. Det forventes, at sygefraværet vil falde i 2023.

Omfanget af sygefravær i 2022 betyder, at en fuldtidsansat pædagog i gennemsnit er væk det, der svarer til en hel måned i 2022 pga. sygefravær. Derudover kommer så barns sygdom, ferie, seniordage m.v. Gennemsnitstallet på 21,2 fraværsdage pr. fuldtidsansat varierer på tværs af dagtilbuddene. I det dagtilbud, som har det højeste sygefravær, har medarbejderne i gennemsnit 26,1 fraværsdage, mens medarbejderne i det dagtilbud med det laveste sygefravær har 13,5 fraværsdage i gennemsnit.

Tabel xx: Udvikling i sygefraværet blandt de største faggrupper på dagtilbudsområdet

	Fraværsarbejdsdage pr. fuldtidsansat			
	2020	2021	2022	Udvikling 2021-22
Pædagoger	16,4	17,2	21,2	+4
Pædagogmedhjælper og pædagogiske assistenter	12,1	14,2	16,7	+2,5
Ledere	6,7	9,7	13,8	+4,1

Den generelle stigning i sygefraværet i 2022, har stor ledelsesmæssig opmærksomhed i Børn og Unge. Fokus er primært på, hvordan den ledelsesmæssige håndtering af sygefravær kan styrkes yderligere, hvordan lederne kan understøttes i at omsætte viden og retningslinjer til konkrete handlinger, samt hvilke målrettede handlinger, udviklingen i sygefraværet kalder på.

UDKAST

BAGGRUNDSBILAG

Baggrundsbilag til kvalitetsopfølgning 0-6 år, 2023

Formål og baggrund

Dagtilbudsloven foreskriver, at udviklingen på dagtilbudsområdet skal drøftes politisk mindst hver andet år. Udgangspunktet for drøftelsen skal være, hvordan kommunens rammer for dagtilbud og evt. prioriterede indsatser på området, bidrager til, at dagtilbuddene kan opfylde de krav lovgivningen foreskriver. På baggrund af drøftelsen skal byrådet beslutte, om der skal iværksættes tiltag, som kan understøtte dagtilbuddenes arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer, der fremmer børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Formålet med kvalitetsopfølgningen er således at give byrådet et afsæt for at drøfte, hvor og i hvilket omfang, der er behov for tiltag, der skal bidrage til dagtilbuddenes udvikling af kvaliteten.

Den indholdsmæssige ramme for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene, som rapporten skal følge op på, er fastlagt i dagtilbudsloven (se del 1). Grundlaget for denne kvalitetsopfølgning til byrådet, hvad angår prioritering af indhold samt datagrundlag fremgår af del 2.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at udviklingen på dagtilbudsområdet drøftes politisk mindst hvert andet år med udgangspunkt i, hvordan kommunens rammer for dagtilbud og eventuelle prioriterede indsatser for området efter stk. 2 bidrager til, at dagtilbuddene kan opfylde de krav, der følger af lovens afsnit II.

Kilde: Dagtilbudsloven §3a, stk 5.

Del 1. Dagtilbudsloven og de lovgivningsmæssige rammer

Dagtilbudslovens §7 – Dagtilbuddenes formålsparagraf

Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.

Med dagtilbudsloven er det hensigten at kvaliteten i dagtilbuddene styrkes ved:

- Et fælles pædagogisk grundlag, der revitaliserer læreplanstemaerne med to pædagogiske mål for hvert tema.
- At den pædagogiske praksis kendetegnes af en stærk lokal evalueringskultur.
- At pædagogiske ledere og faglige fyrtårne får tilbudt kompetenceløft.
- Et tæt samarbejde med forældre om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Den pædagogiske læreplan

Dagtilbudsloven fastslår, at den pædagogiske læreplan – og den alene – sætter retning for og definerer det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene.

Med dagtilbudsloven kommer der en ny ramme for den pædagogiske læreplan; Et fælles pædagogiske grundlag, som giver dagtilbuddene en fælles værdimæssig retning for det pædagogiske arbejde. De seks læreplanstemaer bliver opdateret, og der bliver fra ministerielt hold fastsat to pædagogiske mål til hvert læreplanstema. Målene beskriver, hvad det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte i forhold til børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse. De tilsammen 12 pædagogiske mål fremgår af næste side.

De 12 pædagogiske mål

KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, trykthed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

SOCIAL UDVIKLING

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

NATUR, UDELIV OG SCIENCE

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

KOMMUNIKATION OG SPROG

1

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

2

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

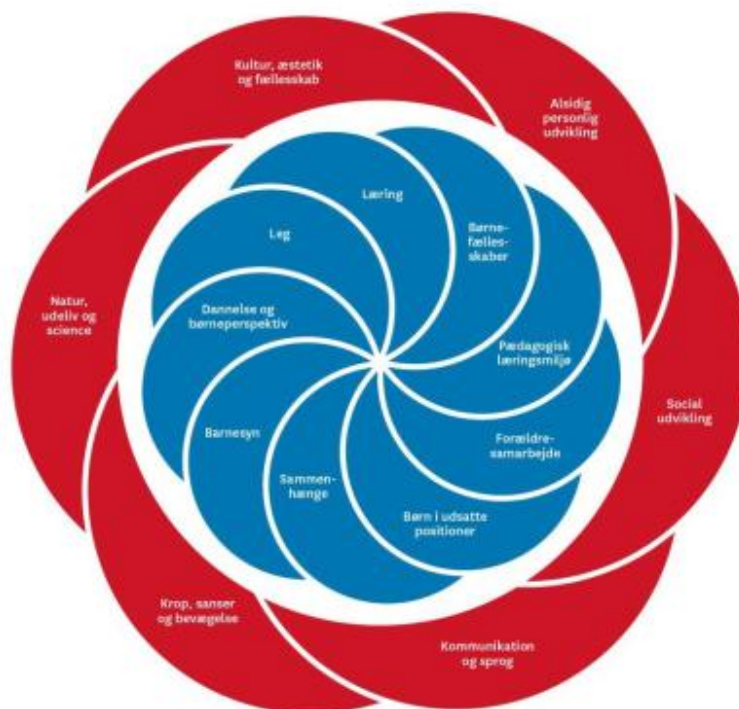
Den pædagogiske læreplan

Mens børne- og ungepolitikken udstikker visionerne for alle Børn og Unges indsatser i et 0-18 årsperspektiv, er der med vedtagelsen af dagtilbudsloven sat nyt fokus på den pædagogiske praksis i dagtilbuddene. Med den nuværende dagtilbudslov stilles der blandt andet krav om, at:

- Alle dagtilbud skal udarbejde en skriftlig læreplan
- Læreplanen skal beskrive, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for hele børnegruppen og børns forskellige forudsætninger, herunder børn i udsatte positioner
- Det skal fremgå af læreplanen, hvordan dagtilbuddet etablerer et pædagogisk læringsmiljø gennem hele dagen

Nedenfor ses en illustration af den såkaldte ”læreplansblomst”. De røde blade viser de seks læreplanstemaer, mens de blå inderste blade viser elementerne i det fælles pædagogiske grundlag.

Figur 1: Læreplansblomsten

Loven foreskriver, at det skal fremgå af dagtilbuddets lokale læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud i gennem hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter og daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger. Det skal endvidere også fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring, herunder nysgerrighed, gåpåmod, selvværd og bevægelse, inden for og på tværs af læreplanstemaerne (Dagtilbudsloven §8 stk. 2 & 4).

Del 2. Grundlaget for kvalitetsopfølgningen til byrådet i 2022

Valget af temaer til kvalitetsrapporten på 0-6 årsområdet

Børn og Unges lokale ledere på hele 0-18-årsområdet blev i 2020 inddraget i prioriteringen af indhold til den første kvalitetsrapport på 0-6-årsområdet (2021). Inddragelsen af lokale ledere spillede dermed en central rolle i valget af de temaer, der følges op på i denne rapport, nemlig:

- 1) Sproglige læringsmiljøer.
- 2) Børn i sårbare og udsatte positioner.
- 3) Normering og personalesammensætning.

Dagtilbuddene har siden seneste kvalitetsrapport i foråret 2021 arbejdet med enten ”Pædagogiske læringsmiljøer” eller ”Børn i sårbare og udsatte positioner” på tre læringssamtaler. Formålet og fokus for læringssamtalerne er beskrevet nærmere [her](#). Viden og data fra dagtilbuddenes arbejde indgår således også i denne rapport.

Datakilder til rapporten (udvalgte datakilder)

Bydækkende data, analyser og eksempler fra Børn og Unges lokale enheder udgør datagrundlaget for denne kvalitetsrapport til byrådet. Blandt rapportens datakilder indgår blandt andet:

- **Definition af udvalgte kvantitative data fra Børn og Unges Ledelsesinformationssystem:**

Datakilde	Evt. bemærkninger
Data vedr. personalenormeringer (kapitel 3).	Opgørelserne viser overholdelsen af nationale minimumsnormeringer, når loven træder i kraft 1/1 2024. Fx er personale ansat for statslige puljemidler ikke inkluderet. Se uddybende notat her: https://aarhuskommune.sharepoint.com/:w/s/afd-afdsite1817/EXH-OX4CEadFvXNrLAgvfsgBgv-a8N7uxGEbhG8FALwT7w?e=Qtik0q
Data vedr. pædagoguddannet personale i dagtilbuddene (kapitel 3).	Opgørelsen viser andelen af personale med pædagogiske opgaver, der har en pædagogisk uddannelse: • Personale med pædagogiske opgaver er opgjort som pædagoger, støttepædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere, pædagogstuderende, pædagogiske assistent-elever og pædagogiske ledere. • Dagtilbudsledere indgår ikke i opgørelsen. Pædagogiske ledere vægter med 85 %. Pædagoger, støttepædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogiske ledere tæller som uddannet personale. Studerende og elever er vægtet i forhold til deres forventede tilstedeværelse på arbejdspladsen. • Medarbejdere på barsel indgår ikke i opgørelsen. Opgørelsen er beregnet på baggrund af fuldtidsstillinger baseret på ansættelsesbrøk og -periode. I opgørelsen indgår både månedslønnede og timelønnede.

- Dagtilbuddenes evalueringer af arbejdet med den pædagogiske læreplan (lovpligtigt hvert 2. år).
- Opsamlinger på de hidtidige tilsyn
- Læringsfokus fra læringssamtalerne
- Data vedr. bredere børnefællesskaber (udfoldes)

Dagtilbudsledernetværket, faglige organisationer og forældreorganisationer er desuden blevet inddraget i en drøftelse om de datafund, der præsenteres i rapporten. Dette med henblik på, at opmærksomhedspunkter fra ledere og interessenter indgår i byrådsindstillingen, der er afsættet for den politiske drøftelse af kvalitetsrapporten på 0-6 årsområdet.

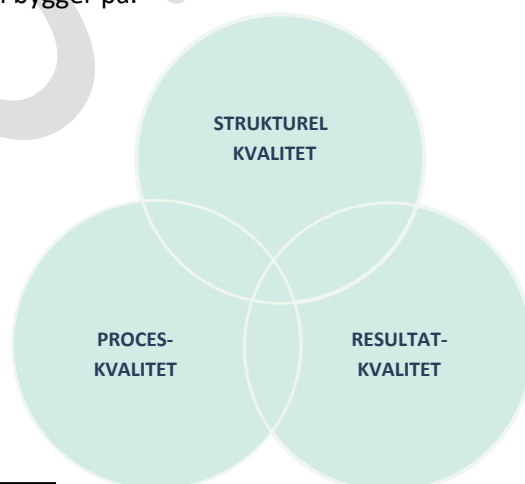
UDKAST

Definition af kvalitetsbegrebet

Med de senere års stigende fokus på betydningen af høj kvalitet i dagtilbud, følger et stigende behov for at komme tættere på et fælles sprog om, og en fælles forståelse af, kvalitetsbegrebet på dagtilbudsområdet. For at give et fælles afsæt for forståelsen af 'kvalitet' i læsningen af denne rapport, udfoldes kvalitetsbegrebet her. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har i den forbindelse lavet en forskningsafdækning af området, og kommet frem til, at et dækkende kvalitetsbegreb består af tre typer kvalitet: Strukturel kvalitet, Proceskvalitet og Resultatkvalitet¹.

- **Strukturel kvalitet** er de rammer og forhold, som den pædagogiske praksis arbejder inden for, og som er påvirket af økonomi, organisering, ledelse m.m. Det er f.eks. dagtilbuddets fysiske rammer, normering, tilgængelighed og variation i materialer, gruppestørrelser og personale, herunder andelen af uddannet personale.
- **Proceskvalitet** er kvaliteten af det pædagogiske arbejde. Proceskvalitet er udtryk for kvaliteten af interaktionerne mellem børn og voksne, men også udtryk for kvaliteten i den frie leg og de rutineprægede situationer og aktiviteter. Proceskvaliteten er med andre ord kvaliteten af den pædagogik vi udfører i samspil med børnene med henblik på at sikre børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse.
- **Resultatkvalitet** er det udbytte som børnene får ud af at gå i dagtilbud. Både her og nu og på længere sigt. Det drejer sig blandt andet om børnenes sociale, faglige, kognitive og motoriske kompetencer. Udbyttet kan både relatere sig til børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse. Resultatkvaliteten står i høj grad på skuldrene af den strukturelle kvalitet og proceskvaliteten, om end det også er muligt at arbejde målrettet og særskilt med resultatkvaliteten.

Der er ikke tale om tre uafhængige typer af kvalitet, men derimod tre elementer, som er tæt forbundne, og i høj grad spiller sammen og påvirker hinanden. EVAs definition af kvalitetsbegrebet er bredt anerkendt og anvendt, men ikke nødvendigvis udtømmende. Forstået på den måde, at der godt kan være indikatorer på kvalitet, som ikke eksplicit er medtaget i EVAs definition. EVAs definition af kvalitetsbegrebet vurderes at være den definition, der på nuværende tidspunkt bygger på det bredeste fundament af forskning på området. Det er ligeledes denne definition af kvalitet som Børn og Unges nye ramme for lokal kvalitetsopfølgning og tilsyn bygger på.

¹ Danmarks Evalueringsinstitut (2017). "Kvalitet i dagtilbud – Pointer fra forskning".

Punkt 4: Samarbejdsaftale om amning i Region Midtjylland (OKJ)

Tid: 10 min. Deltagere: May-Britt Kullberg

Beslutningsmemo

3. marts 2023
Side 1 af 2

Emne **Godkendelse af samarbejdsaftale vedr. styrkelse af amning/barnets ernæring**
Til Rådmanden

BØRN OG UNGE

Pædagogik og Forebyggelse
Aarhus Kommune

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Forvaltningschef Ole Kiil Jacobsen har sat forslaget på dagsordenen med henblik på godkendelse af magistratsindstillingen som godkender af samarbejdsaftale vedr. styrkelse af amning/barnets ernæring.

Samarbejdsaftalen har til formål at understøtte, at der i de kommende år arbejdes med amning/barnets ernæring som et tværsektorielt forbedringsområde. Målet er at øge ammefrekvensen og den brugeroplevede kvalitet blandt fødende og partnere i Region Midtjylland.

Samarbejdsaftalen er udarbejdet af Fødeplanudvalget i Region Midtjylland i regi af Sundhedsaftalen og blev godkendt af Sundhedssamarbejdsudvalget d. 19. december 2022. Aftalen godkendes politisk i kommunerne og i regionsrådet 1. kvartal 2023 og træder således i kraft d. 1. april 2023.

Sundhed, Fællesfunktionen, Sektion 1

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 41 85 91 13

Direkte e-mail:
olob@aarhus.dk

Sagsbehandler:
Lone Højstrup Svenningsen

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Det indstilles, at:

- Rådmanden godkender magistratsindstillingen vedr. samarbejdsaftale vedr. styrkelse af amning/barnets ernæring.

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Formålet med samarbejdsaftalen er dels at øge ammefrekvensen samt styrke den borgeroplevede kvalitet. Ammefrekvensen blandt spædbørn i Aarhus Kommune ligger generelt højere, når man sammenligner med den gennemsnitlige ammefrekvens i Region Midtjylland. Dog er ammefrekvensen ikke på niveau med sundhedsstyrelsens anbefaling om at spædbørn bør ammes fuldt i minimum 6 måneder.

Et styrket fokus på amning/barnets ernæring er i tråd med ambitionen om, at Aarhus skal være en by, hvor alle er sundhed og trives. Samtidig peger forskningen på en række positive effekter ved amning. F.eks.:

- Forebyggelse af livsstilssygdomme hos barnet, f.eks. overvægt/svær overvægt og type 1 diabetes
- Reduktion af risikoen for fødselsdepression hos mor
- Styrkelse af relationen mellem mor og barn

4. Økonomiske konsekvenser af forslaget

Samarbejdsaftalen bygger på et hovedprincip om, at parterne afholder egne udgifter relateret til aktiviteterne i samarbejdsaftalen.

3. marts 2023

Side 2 af 2

Med udgangspunkt i, at ammefrekvensen er højere blandt borgere i Aarhus Kommune samt det faktum, at der allerede pågår et fokuseret arbejde og tværsektorielt samarbejde omkring amning vurderes det, at ressourcerne kan holdes indenfor eksisterende budget. Såfremt det skulle blive nødvendigt at tilføre ekstra ressourcer for at nå målsætningen, afsøges muligheden for økonomisk tilskud via en fællespulje i Aarhusklyngen.

5. Videre proces og kommunikation

Når rådmanden har godkendt indstillingen, videresendes indstillingen til godkendelse i magistraten.

Godkendelsen skal ske inden d. 1. april, hvor samarbejdsaftalen træder i kraft.

Indstilling

Til Magistraten
Fra Børn og Unge
Dato Dato for fremsendelse

Samarbejdsaftale vedrørende amning i Region Midtjylland

1. Resume

Samarbejdsaftalen har til formål at understøtte, at der i de kommende år arbejdes med amning/barnets ernæring som et tværsektorielt forbedringsområde. Målet er at øge ammefrekvensen og den brugeroplevede kvalitet blandt fødende og partnere i Region Midtjylland.

Samarbejdsaftalen er udarbejdet af Fødeplanudvalget i Region Midtjylland i regi af sundhedsaftalen og blev godkendt af Sundhedssamarbejdsudvalget d. 19. december 2022. Fødeplanudvalget er organiseret som et tværfagligt og tværsektorielt forum, der bidrager til udvikling og koordinering på tværs af Skejby Universitetshospital, kommuner i Region Midtjylland samt almen praksis på svangreområdet. Sundhedssamarbejdsudvalget koordinerer og sætter retning for arbejdet på tværs af sundhedsklyngerne i Region Midtjylland.

Det vurderes, at ressourcerne til implementeringen af samarbejdsaftalen kan holdes inden for eksisterende budget. Såfremt det skulle blive nødvendigt at tilføje ekstra ressourcer for at nå målsætningen, afsøges muligheden for økonomisk tilskud via en fællespulje i Aarhusklyngen.

Aftalen godkendes politisk i kommunerne og i regionsrådet i 1. kvartal 2023 og træder i kraft d. 1. maj 2023.

2. Beslutningspunkter

Det indstilles:

- At Magistraten godkender samarbejdsaftalen om en styrket indsats vedrørende amning/barnets ernæring i Region Midtjylland.

3. Hvorfor fremsendes indstillingen?

Sundhedsstyrelsen anbefaler, at spædbørn ammes fuldt i 6 måneder. På baggrund af data for Region Midtjylland fra Den Nationale Børnedatabase samt data fra den Landsdækkende Undersøgelse af Patientoplevelser (LUP'en) har Fødeplanudvalget identificeret et behov for at styrke den tværsektorielle indsats omkring amning med henblik på at opfylde Sundhedsstyrelsens anbefaling omkring amning.

4. Hvilken værdi skabes for borgere og samfund?

Samarbejdsaftalen indeholder følgende målsætninger:

- Ammefrekvensen skal øges: Andelen af børn, der ammes, skal stige i løbet af en 5-årig periode, idet ambitionen er:
 - Den gennemsnitlige varighed af fuld amning efter fødslen skal stige fra omkring 15 uger til mindst 17 uger. Den gennemsnitlige varighed af fuld amning i Aarhus Kommune er på 19 uger, så dette mål er opfyldt.
 - Andelen af en børneårgang, der ammes fuldt i mindst 26 uger efter fødslen, skal stige fra 12 % til 20 %. I Aarhus Kommune udgør andelen af børneårgang, som ammes fuldt, 17 % og derfor skal andelen stige fra 17 % til 20 %.
- Tilfredsheden på spørgsmål omhandlende amning skal i løbet af en 5-årig periode ligge på samme niveau som tilfredsheden på øvrige spørgsmål rettet mod fødende.

Et styrket fokus på amning/barnets ernæring er i tråd med ambitionen om, at Aarhus skal være en by, hvor alle er sunde og trives. Samtidig peger forskningen på en række positive effekter ved amning. F.eks.:

- Forebyggelse af livsstilssygdomme hos barnet, f.eks. overvægt/svær overvægt og type 1 diabetes
- Reduktion af risikoen for fødselsdepression hos mor

- Styrkelse af relationen mellem mor og barn

5. Hvad, hvem og hvordan?

Data vedrørende amning

I det følgende beskrives det, at Aarhus Kommune i perioden 2012-2020 ligger over niveauet for amning i Region Midtjylland. Tallene skal tages med forbehold for, at der i perioder, f.eks. under corona, er manglende registreringer samt variation i registrerings- og indberetningspraksis på tværs af kommunernes forskellige journalsystemer.

- I gennemsnit er 12 % af de nyfødte børn i Region Midtjylland blev ammet fuldt i mere end 26 uger (svarende til 6 måneder). Kigger man isoleret set på data for Aarhus Kommune blev i gennemsnit 17 % af de nyfødte børn ammet fuldt i mere end 26 uger (svarende til 6 måneder).
- Den gennemsnitlige varighed af fuld amning i Region Midtjylland er på 15 uger (109 dage). Tilsvarende var den gennemsnitlige varighed af fuld amning i Aarhus Kommune på 19 uger (133 dage).

Data vedr. den brugeroplevede kvalitet

Resultatet af LUP'en i 2018 og 2021 viser, at fødende i Region Midtjylland vurderer spørgsmål vedrørende amning relativt lavere end øvrige spørgsmål rettet mod fødende. Kigger man isoleret på den brugeroplevede kvalitet blandt fødende på Aarhus Universitetshospital, er der en tendens til, at den brugeroplevede kvalitet ligger lavere i forhold til resultatet for fødende i hele Region Midtjylland.

Perspektivering

Som det fremgår ovenfor, er der en tendens til, at amme-frekvensen er højere for spædbørn i Aarhus Kommune, når man sammenligner med de øvrige kommuner i Region Midtjylland. En af forklaringerne herpå kan være, at Aarhus Kommune i perioden 2017-2022 investerede i øget amme-hjælp via investeringsmodellen vedrørende forebyggelse af indlæggelser.

Nationalt set blev der i forbindelse med finansloven for 2020 prioriteret midler til at styrke nærvær og tryghed før, under og efter fødslen. Dette resulterede bl.a. i et forslag om en

national ammerådgivning. Der er afsat 10 mio. kr. årligt i 2023 og 2024. Den nationale ammerådgivning oprettes som et samarbejde blandt Sundhedsplejen i 6-byerne, men er endnu ikke etableret.

Samarbejdsaftalen indeholder følgende indsatser:

1. Udarbejdelse af faglig ramme for en styrket indsats vedrørende amning/barnets ernæring
2. Øget andel IBCLC-certificerede ammekonsulenter ("International Board Certified Lactation Consultant" er en anerkendt uddannelse og international certificering af ammekonsulenter/-vejledere)
3. Fælles kompetenceudvikling med sigte på et højt basiskompetenceniveau
4. Etablering af implementeringsnetværk med fokus på amning
5. Fælles fokus på digitalisering med henblik på at styrke den situationsbestemte og praksisorienterede vejledning

Organisering

Aarhusklyngen (Udvalget for Børn og Unge) har ansvaret for udmøntningen af samarbejdsaftalen. Det daglige ansvar for udmøntningen af de enkelte indsatser påhviler den lokale ledelse i henholdsvis Sundhedsplejen og på Aarhus Universitetshospital.

Fødeplanudvalget fungerer som styregruppe på tværs af implementeringsnetværkene, der skal sikre fremdrift, koordinering samt opfølgning på efterlevelsen af samarbejdsaftalens målsætninger.

6. Hvilke ressourcer kræves?

Samarbejdsaftalen bygger på et hovedprincip om, at parterne afholder egne udgifter relateret til aktiviteterne i samarbejdsaftalen.

Med udgangspunkt i, at ammefrekvensen er højere blandt borgere i Aarhus Kommune samt det faktum, at der allerede pågår et fokuseret arbejde og tværsektorielt samarbejde omkring amning vurderes det, at ressourcerne til indsatserne kan holdes inden for eksisterende budget. Såfremt

det skulle blive nødvendigt at tilføje ekstra ressourcer for at nå målsætningen, afsøges muligheden for at søge økonomisk tilskud via en fællespulje i Aarhusklyngen.

I det følgende kommenteres ressourcebehovet i henhold til de 5 indsatser i aftalen.

Ad. 1. Udarbejdelse af faglig ramme for en styrket indsats vedrørende amning/barnets ernæring

Sundhedsplejen og Aarhus Universitetshospital har udarbejdet en fælles ammepolitik, der løbende opdateres og derfor danner denne grundlag for den faglige ramme.

Ad. 2. Øget andel IBCLC-certificerede ammekonsulenter

Sundhedsplejen har i dag 6 sundhedsplejersker, der er IBCLC certificerede, og som primært tilbyder vejledning til familier omkring amning. Børn og Unge vurderer ikke, at der er et behov for at øge andelen af IBCLC-certificerede sundhedsplejersker, men at der skal være en opmærksomhed på, hvorledes disse kompetencer i højere grad kan bringes i spil i forhold til intern supervision og løbende kompetenceudvikling.

Ad. 3. Fælles kompetenceudvikling med sigte på et højt basiskompetenceniveau

Sundhedsplejen og Skejby Universitetshospital har i januar og februar 2023 afholdt to temadage vedrørende amning. De to partnere har løbende en opmærksomhed på behov for fælles kompetenceudvikling.

Ad. 4. Etablering af implementeringsnetværk med fokus på amning

I samarbejdet omkring amning er der i dag nedsat en tværsektoriel arbejdsgruppe, der mødes 4 gange om året. Denne gruppe får til opgave at sikre implementeringen af samarbejdsaftalen.

Ad. 5. Fælles fokus på digitalisering

Sundhedsplejen i Aarhus Kommune og Aarhus Universitetshospital har allerede erfaring med at anvende f.eks. Emento-appen, som er en digital løsning, der har til formål at styrke den patientnære/borgernære vejledning.

7. Hvordan følges der op?

Aarhusklyngen (Udvalget for Børn og Unge) vil løbende følge og give sparring på udviklingen på de enkelte indsatser (jf. milepæle i samarbejdsaftalen) samt udviklingen i henholdsvis ammefrekvensen og den brugeroplevede tilfredshed.

Aarhusklyngen vil desuden afrapportere til styregruppen (fødeplanudvalget).

Thomas Medom

/

Tanja Nyborg

Bilag

Bilag 1: Samarbejdsaftale om en styrket indsats vedrørende amning/barnets ernæring i Region Midtjylland

Tidligere beslutninger

Godkendelse af "Sundhedsaftalen 2019 – 2023" på byrådsmøde d. 12. juni 2019

Pædagogik og Forebyggelse

Antal tegn: 8.807

Sagsbehandler: Lone Højstrup Svenningsen

Tlf.: 41 85 91 13

E-post: olob@aarhus.dk

**Udkast til samarbejdsaftale
om en styrket indsats
vedrørende amning/barnets
ernæring i
Region Midtjylland**

Udkast til samarbejdsaftale om en styrket indsats vedrørende amning/barnets ernæring i Region Midtjylland

Indhold

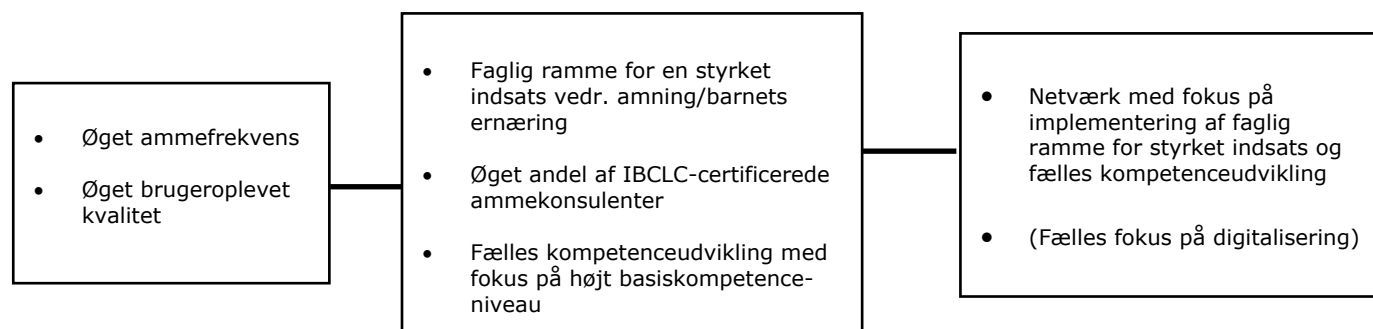
1. Baggrund for aftalen	2
2. Formål	3
3. Aftalens parter	4
4. Målgruppe	4
5. Afgrænsning	4
6. Indsatser	4
7. Omfang og økonomi	6
8. Implementering og governance	7
9. Opfølgning	8
10. Ikrafttræden og opsigelse	8
Bilag 1: Klyngestrukturen i Region Midtjylland	

1. Baggrund for aftalen

Fødeplanudvalget i Region Midtjylland blev i forbindelse med møde 3. juni 2021 orienteret om LUP Fødende 2020/2021. Det blev konstateret, at der arbejdes lokalt på de enkelte fødesteder med løbende opfølgning og forbedringsindsatser på baggrund af brugertilfredshedsmålingerne. I forhold til resultaterne var der enighed om, at tilfredsheden generelt ligger på et højt niveau.

Tilbagemeldingerne peger dog på, at amning/barnets ernæring samt forældre- og fødselsforberedelse er områder med mulighed for forbedring. Formandskabet for Fødeplanudvalget anmodede derfor klyngerne om at drøfte LUP-resultaterne med særligt fokus på disse to områder. Med udgangspunkt i bl.a. tilbagemeldingerne fra klyngerne gennemførte Fødeplanudvalget et temamøde møde 24. marts 2022 med fokus på mulighederne for at styrke og udvikle af indsatsen vedrørende amning/barnets ernæring. Der henvises til bilag 1 for overblik over klyngestrukturen i Region Midtjylland.

På denne baggrund opstillede Fødeplanudvalget et målbillede bestående af en række indsatser med tilhørende målsætninger, der samlet skal styrke resultaterne på området amning/barnets ernæring i Region Midtjylland. Det er dette målbillede, som ligger bag denne samarbejdsaftale. Figuren nedenfor giver et overblik over de delelementer, der indgår i samarbejdsaftalen:

2. Formål

Hovedparten af de gravide har under graviditeten et ønske om at amme deres nyfødte barn. Sundhedsstyrelsen anbefaler, at spædbørn ammes fuldt, til de er omkring 6 måneder. Den gennemsnitlige varighed af amning efter barnets fødsel i Region Midtjylland var i gennemsnit ca. 109 dage i perioden 2012-2020 (Den Nationale Børnedatabase). I samme periode blev i gennemsnit omkring 12 % af de nyfødte børn i Region Midtjylland ammet fuldt i over 26 uger (Den Nationale Børnedatabase). Der er opmærksomhed på, at der må tages betydelige forbehold for tallenes validitet på grund af bl.a. manglende overensstemmelse mellem den nationale database og dataindholdet i sundhedsplejens dokumentationssystemer samt variation i registrerings- og indberetningspraksis på tværs af kommunernes forskellige dokumentationssystemer.

Historisk har tilfredsheden blandt de fødende på de spørgsmål, der omhandler amning og forberedelse på amning ligget på et lavere niveau sammenlignet med de øvrige spørgsmål på fødeområdet, hvor fødestederne ellers normalt scorer højt på tilfredshed. På de fleste områder ligger gennemsnitsscoren over 4 på en skala fra 1-5, hvor 5 afspejler, at respondenterne i meget høj grad er enig i det opstillede udsagn, jf. den landsdækkende undersøgelse af patienttilfredsheden (LUP'en). Nedenfor er den gennemsnitlige score for tilfredsheden gengivet med nyeste resultater fra LUP 2021 samt resultater fra målingen i 2018, hvor besvarelserne ikke var påvirket af corona-perioden og omlægninger af Landspatientregistret, der gav problemer i forhold gennemførelsen af LUP-målingen i 2019:

- "*Jeg bliver i passende omfang forberedt på håndtering af opstart af amning*" (Gns. score, LUP Fødende 2021: RM 2,97 / Landsplan 2,78) / "*Blev du i passende omfang forberedt på, hvordan du skulle håndtere opstart af amning?*" (Gns. score, LUP Fødende 2018: RM 3,27 / 3,20 landsplan)
- "*Jeg ved, hvad jeg skal være opmærksom på ift. amning efter udskrivelse*" (Gns. score, LUP Fødende 2021: RM 4,0 / Landsplan 3,91) / "*Vidste du, hvad du skulle være opmærksom på i forhold til amning eller ernæring, efter du kom hjem?*" (Gns. score, LUP Fødende 2018: RM 4,13 / landsplan 4,05)
- "*Jeg får den hjælp, jeg har behov for til at amme på fødestedet*" (Gns. score, LUP Fødende 2021: RM 3,91 / Landsplan 3,66) / "*Fik du den hjælp, du havde brug for til at kunne amme eller give modermælkserstatning til dit barn, mens du var på hospitalet?*" (Gns. score, LUP Fødende 2018: RM 4,02 / landsplan 3,89)

I lyset af disse konstateringer skal samarbejdsaftalen i overensstemmelse med Fødeplanudvalgets anbefalinger understøtte, at der i de kommende år arbejdes med amning/barnets ernæring som et tværsektorielt forbedringsområde båret af en tydelig fælles ambition om at skabe varige forbedringer gennem en sammenhængende, ambitiøs indsats:

Øget ammefrekvens

Andelen af børn, der ammes, skal stige i løbet af en 5-årig periode, idet ambitionen er:
a) at den gennemsnitlige varighed af fuld amning efter fødslen stiger til mindst 120 dage, og
b) at mindst 20 % af en børneårgang i Region Midtjylland ammes fuldt i mindst 26 uger efter fødslen.

Øget brugeroplevet kvalitet

Ambitionen er, at tilfredsheden på relevante spørgsmål i LUP'en vedrørende amning og forberedelse på amning i Region Midtjylland i løbet af en 5-årig periode ligger på samme høje niveau som tilbagemeldingerne på de fleste øvrige spørgsmål i LUP'en (dvs. med en gns. score omkring 4 eller derover).

Samarbejdsaftalen skal ses i sammenhæng med de bærende principper for samarbejdet mellem sektorerne, herunder sikring af en høj og mere ensartet kvalitet i det samlede sundhedsvæsen samt den fælles varetagelse af ansvaret for at skabe mest mulig sundhed og en mere lige fordeling af sundhed gennem målrettede indsatser til udvalgte grupper af borgere – i dette tilfælde gravide og barslende kvinder og deres partnere/familier.

Gennem samarbejdsaftalen ønsker parterne desuden at bidrage til at virkeliggøre visionen bag Region Midtjyllands fødeplan om at understøtte den bedst mulige start på livet for alle børn og familier. Tilsvarende understøtter samarbejdsaftalen fødeplanens generelle ambition om at understøtte mestring og selvhjulpethed hos kvinderne og deres partnere.

3. Aftalens parter

Samarbejdsaftalen er udarbejdet i regi af sundhedsaftalen. Parterne er Region Midtjylland og de midtjyske kommuner.

4. Målgruppe

Kvinder/par, der under graviditeten og efter fødslen modtager rådgivning og vejledning om amning/barnets ernæring.

5. Afgrænsning

De aktiviteter, der er omfattet af aftalen, er beskrevet nærmere under "Indsatser" nedenfor.

6. Indsatser

Samarbejdsaftalen bygger på iværksættelsen af en række indsatser, der tilsammen bidrager til samarbejdsaftalens overordnede målsætning om øget ammefrekvens og øget brugeroplevet kvalitet:

6.1. Udarbejdelse af faglig ramme for en styrket indsats vedr. amning/barnets ernæring

Et vigtigt element i sammenhæng med samarbejdsaftalens øvrige indsatser vurderes at være opstillingen af en faglig ramme, der anviser redskaber til medarbejdere og ledere på tværs af fødesteder (inkl. pædiatri, herunder neonatalafsnit) og sundhedspleje, som i hverdagen skal skabe endnu bedre overgange og overleveringer (specifikt i forhold til amning/barnets ernæring), styrke kvindens/familiens handlekompetencer i forhold til amning/barnets ernæring samt udvikle mulighederne for at koordinere en differentieret indsats, så den passer bedst muligt til de konkrete problemstillinger omkring amningen/barnets ernæring - uanset hvor kvinden/familien befinder sig i forløbet. Dette understøtter samtidig centrale målsætninger og hensyn i Region Midtjyllands fødeplan.

Inden udgangen af 2023 foreligger en faglig ramme for en styrket indsats, der tværsektorielt og tværfagligt kan støtte indsats og resultater vedrørende amning/barnets ernæring i Region Midtjylland.

6.2. Styrkede kompetencer 1 – øget andel IBCLC-certificerede ammekonsulenter

I overensstemmelse med Fødeplanudvalgets anbefalinger opfattes kompetenceudvikling inden for amning/barnets ernæring, som en afgørende forudsætning for at udvikle niveauet fagligt inden for området og som et led i at skabe ambassadører, der løfter kolleger og resultater i kraft af solidt funderet viden, færdigheder og en eksemplarisk praksis. Konkret anbefaler Fødeplanudvalget, at der målrettet uddannes og udbredes IBCLC-uddannede medarbejdere i

alle enheder både regionalt og kommunalt. IBCLC står for International Board Certified Lactation Consultant, og er en anerkendt uddannelse og international certificering af ammekonsulenter/-vejledere.

Andelen af IBCLC-uddannet personale øges således, at der i alle kommuner og på alle fødesteder (inkl. pædiatri, herunder neonatalafsnit) er et tilstrækkeligt antal IBCLC-uddannede, herunder til at kunne drive intern supervision og uddannelse samt understøtte implementerings- og forbedringsaktiviteter i egen organisation og i det tværsektorielle samarbejde, som er nødvendige for at kunne realisere den fælles ambition og de dertil hørende målsætninger vedrørende øget ammefrekvens og øget brugeroplevet kvalitet.

6.3. Styrkede kompetencer 2 – fælles kompetenceudvikling med sigte på et højt basiskompetenceniveau

Alle ansatte, der dagligt er direkte involveret i vejledning og rådgivning i forhold til amning (gælder både fødesteder (inkl. pædiatri, herunder neonatalafsnit) og sundhedsplejen), skal have adgang til at vedligeholde og udvikle et højt kompetenceniveau inden for amning/barnets ernæring, der bidrager til at omsætte den fælles ambition til daglig praksis og dermed til realisering af målene vedrørende øget ammefrekvens og øget brugeroplevet kvalitet.

E-læring er ét af de redskaber, der tænkes at kunne understøtte dette indsatsområde. Et e-læringsprogram om amning er således under udarbejdelse, og forventes at være færdigt omkring årsskiftet 2022/2023. Programmet kan stilles til rådighed for alle hospitaler/fødesteder og kommuner.

Den fælles kompetenceudvikling skal sikre en ensartet og entydig kommunikation i forbindelse med vejledning, rådgivning og undervisning til kvinder/familier – uanset hvor i svangreforløbet kvinden/familien befinder sig og uanset hvilken sektor, der aktuelt har det primære ansvar. Kompetenceudviklingen skal understøtte, at den samlede indsats på tværs af sektorer og enkeltpersoner fokuserer mere på en praktisk og færdighedsorienteret tilgang til amning, der styrker kvindens/familiens handlekompetence i forhold til konkrete opgaver, problemstillinger og situationer.

Senest i 2024 er der udviklet og implementeret et fælles kompetenceudviklingstilbud på basisniveau i en form, der økonomisk og organisatorisk er håndterligt på tværs af sektorer og et tilhørende stort antal medarbejdere og ledelsesområder.

6.4. Etablering af implementeringsnetværk med fokus på amning

Der skal gennem etablering af tværsektorielle implementeringsnetværk skabes forudsætninger for, at der på tværs af fødested og kommuner i den enkelte klynge foregår en løbende, praksisnær koordinering, videndeling og gensidig/fælles læring blandt fagpersoner. Dette forventes samtidig at bidrage til at styrke professionelle relationer og samarbejdsstrukturer på tværs af samarbejdende enheder og sektorer.

Netværket i den enkelte klynge får som hovedopgave at sikre implementeringen af dels den faglige ramme for en styrket indsats vedr. amning/barnets ernæring og dels de fælles kompetenceudviklingsaktiviteter.

Deltagerne i netværket skal derfor have tilstrækkeligt mandat til at omsætte den fælles ambition til målunderstøttende beslutninger og handlinger på det operationelle niveau. Dette kræver bl.a. en stærk ledelsesmæssig forankring, der om nødvendigt giver adgang til at løfte spørgsmål og beslutninger via eksisterende ledelsessystemer og samarbejdsfora.

Der vil være behov for at udarbejde et fælles kommissorium for disse netværk.

Senest i 2023 er der i hver klynge i Region Midtjylland etableret et professionelt netværk om amning og implementeringen af den fælles ambition og realiseringen af målsætningerne vedrørende øget ammefrekvens og øget brugeroplevet kvalitet.

6.5. Fælles fokus på digitalisering

Fødeplanen for Region Midtjylland peger på vigtigheden af mere situationsbestemt, praktisk orienteret rådgivning, vejledning og støtte til forældrene gennem udnyttelse af digitalt baserede medier og platforme, som det kendes fra den digitale forløbsguide (Emento-app'en), der nu er udrullet på alle regionens fødesteder, og som tænkes at blive en bredere platform til understøttelse af samspillet mellem borgere/patienter og sundhedsvæsen – med et oplagt potentiale også på tværs af sektorgrænser.

Dette spor kræver nærmere afdækning, herunder hvorledes teknologier og digitaliseringsstrategier på tværs af sektorerne kan spille bedst muligt sammen i bestræbelserne på at skabe sammenhængende og effektive indsatser.

Fødeplanudvalget anbefaler, at der på tværs af sektorerne arbejdes i retning af, at der gennem fælles/koordinerede digitale løsninger kan stilles mere sammenhængende og situationsbestemt rådgivning og praktisk vejledning til rådighed for nybagte forældre, herunder bl.a. til understøttelse af forbedringsinitiativet vedrørende amning/barnets ernæring.

7. Omfang og økonomi

Hovedprincippet er, at parterne afholder egne udgifter relateret til aktiviteterne i samarbejdsaftalen.

Den økonomi, der knytter sig til samarbejdsaftalens implementering og efterfølgende drift er vanskelig at fastslå endeligt på tidspunktet for samarbejdsaftalens indgåelse, idet der i flere henseender er tale om udviklingsaktiviteter. Det kan muligvis blive aktuelt at tage stilling til konkrete økonomiske forpligtelser som en del af implementeringen efterhånden som udviklingsaktiviteterne konkretiseres.

Det årlige antal fødsler i Region Midtjylland ligger omkring 14.500. Andelen af førstegangsfødende varierer mellem fødesteder og fra år til år. Men for regionen som helhed udgør andelen af førstegangsfødende ca. 45 %, mens flergangsfødende udgør ca. 55 %. Det antages, at opgaven i forhold til rådgivning og vejledning typisk vil være størst i forhold til førstegangsfødende/førstegangsførelse. Aftalens parter varetager dog allerede i dag rådgivning og vejledning i forhold til målgruppen, hvorfor udgangspunktet er, at parterne bidrager til denne del inden for eksisterende økonomiske rammer.

Udarbejdelse af faglig ramme for en styrket indsats

Egne udgifter til deltagelse i udarbejdelse af faglig ramme for en styrket indsats afholdes af den enkelte aftalepart for så vidt angår egne ansatte. Dette forventes bl.a. at omfatte deltagelse i temadag/workshop samt møde- og sekretariatetsvirksomhed som led i forberedelse og opfølgning herpå.

Kompetenceudviklingsaktiviteter

a) Øget andel IBCLC-certificerede ammekonsulenter

Ifølge kompetencecenter for amning under Komitéen for Sundhedsoplysning (www.kompetencecenterforamning.dk) har uddannelsen en varighed på 95 timer. For at kunne gå til eksamen skal man udover 95 timers ammeuddannelse have vejledt i amning i 1000 timer (svarende ifølge det oplyste til ca. to års arbejde for en sundhedsplejerske, en jordemoder eller en sygeplejerske på barselsgang).

Den samlede pris for ammekonsulentuddannelsens fire moduler 2022-23 er ifølge det oplyste ca. 26.600 kr. Eksamen afholdes af International Board of Lactation Consultant Examiners (IBLCE), der opkræver en eksamensafgift på ca. 660 US dollars, svarende til ca. 4.800 danske kroner. Dvs. en direkte omkostning pr. certificeret ammekonsulent på omkring 32.000 kr.

Hertil kommer indirekte omkostninger til fravær, vikardækning o. lign. i forbindelse med den ansattes deltagelse i kursusaktiviteterne.

Det enkelte fødested og den enkelte kommune vurderer selv, hvor man IBCLC-certificerede ammekonsulenter, der er behov for i egen organisation med udgangspunkt i målsætningen i afsnit 6.2.

b) Fælles kompetenceudvikling med sigte på et højt basiskompetenceniveau

Der må forventes en fælles udviklingsomkostning. Hertil kommer tidsforbruget i forbindelse med personalets deltagelse i den fælles kompetenceudvikling. Endelig må der forventes en omkostning til drift og opdatering af kursuskoncept mv.

Implementeringsorganisation

Egne udgifter til deltagelse i implementeringsnetværk, styregruppe og fælles sekretariat afholdes af den enkelte aftalepart for så vidt angår egne ansatte - se nedenfor under "Implementering og governance".

8. Implementering og governance

Under "Indsatser" ovenfor er der knyttet tidshorisonter på de forskellige delaktiviteter i samarbejdsaftalen.

Implementeringsnetværket i hver klynge har således det lokale, tværsektorielle ansvar for samarbejdsaftalens indsatser, mens det daglige ansvar for at realisere de beskrevne indsatser påhviler den lokale ledelse på hhv. fødestederne inkl. neonatalafsnit og i den kommunale sundhedspleje.

Fødeplanudvalget fungerer som styregruppe på tværs af implementeringsnetværkene, der skal sikre fremdrift, koordinering samt opfølgning på efterlevelsen af samarbejdsaftalens målsætninger.

Fælleskommunalt Social- og Sundhedssekretariat i Midtjylland og Sundhedsplanlægning, Region Midtjylland stiller et fælles projektsekretariat til rådighed, der betjener styregruppen samt varetager øvrige administrative og procesmæssige opgaver i tilknytning til samarbejdsaftalen.

9. Opfølgning

Samarbejdsaftalen indeholder følgende hovedmilepæle:

- Inden udgangen af 2023 foreligger en faglig ramme for en styrket indsats vedr. amning/barnets ernæring.
- Senest i 2023 er der i hver klynge i Region Midtjylland etableret et implementeringsnetværk (og den øvrige governancestruktur med styregruppe og sekretariat kommer tilsvarende på plads).
- Senest i 2024 er der udviklet og implementeret et fælles kompetenceudviklingstilbud på basisniveau.

Styregruppen følger op i forhold til samarbejdsaftalens leverancer på de ovenfor omtalte tidspunkter, herunder opstiller om nødvendigt opdaterede tidshorisonter for de forskellige indsatser.

Andelen af IBCLC-uddannet personale øges gradvist i henhold til aftalen. Der laves en "baseline"-måling pr. 1. april 2023. Herefter opgøres andelen af IBCLC-uddannet personale med passende interval, idet der sigtes efter en opfølgning i foråret 2024.

Derudover er styregruppens hovedfokus udviklingen i hhv. ammefrekvensen og tilfredsheden hos brugerne, der udgør samarbejdsaftalens resultatmæssige omdrejningspunkt.

10. Ikrafttræden og opsigelse

Aftalen træder i kraft 1. april 2023, og løber som udgangspunkt frem til det tidspunkt, hvor de opstillede målsætninger er nået. Den enkelte aftalepart kan dog opsige aftalen med et varsel på 6 måneder.

28.10.2022 (udkast på baggrund af bemærkninger fra faglig kommenteringsrunde til udgave af 4. oktober 2022)

Bilag 1

Sundhedsklynger

Der er fem sundhedsklynger i Region Midtjylland:

Gødstrupklyngen

- kommunerne: Herning, Holstebro, Ikast-Brande, Lemvig, Ringkøbing-Skjern og Struer

Horsensklyngen

- kommunerne: Horsens, Hedensted, Odder og Skanderborg

Midtklyngen

- kommunerne: Viborg, Silkeborg og Skive

Randersklyngen

- kommunerne: Randers, Favrskov, Norddjurs og Syddjurs

Aarhusklyngen

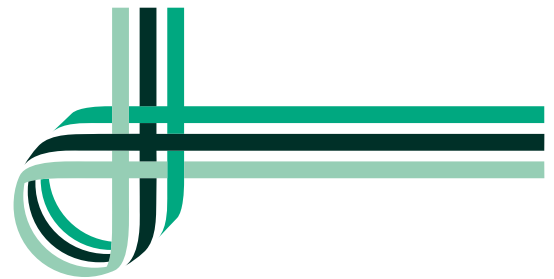
- kommunerne: Aarhus og Samsø

I sundhedsklyngerne samarbejder regionsrådet, de lokale kommuner og praktiserende læger om indsatsen på tværs af sundhedsområdet og i relevant omfang om indsatsen mellem sundhedssektoren og de tilgrænsende sektorer. Det gælder for både det somatiske og psykiatriske område.

Sundhedsklyngen skal løfte populationsansvaret med udgangspunkt i akutsygehusets optageområde og sikre sammenhæng i behandlings- og rehabiliteringsforløb på tværs af sundhedsområdet og tilgrænsende sektorer.

Sundhedsklyngen skal samtidig styrke forebyggelse, kvalitet og omstilling til det primære sundhedsvæsen.

Udkast!

Punkt 5: Samtænkning af bredere børnefællesskaber og kapacitetsudvidelse af Langager (NH)

Tid: 15 min. Deltagere: Anne Marie Due Schmidt og Ole Jeppesen

Beslutningsmemo

Marts 2023
Side 1 af 2

Emne **Samtænkning af bredere børnefællesskaber og kapacitetsudvidelse af Langager – anbefaling om pausering af yderligere udbygning af Langager**
Til Rådmandsmøde tirsdag den 7. marts 2023

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

I de senere år har Aarhus Kommune oplevet en stigning i antallet af børn og unge, som visiteres til en plads i en af de to specialskoler – dog er stigningen mest markant blandt Langagerskolens målgruppe.

En udarbejdet prognose viser, at der i 2026 vil være behov for plads til 322 elever på Langagerskolen, hvilket ikke vil kunne rummes på Langagerskolen og med de kapacitetsudvidelser, der allerede er besluttet af Aarhus Byråd. Det betyder, at der om få år ikke kan tilbydes en specialskoleplads på Langagerskolen til alle elever, der retmæssigt har et behov for det.

Der er derfor nedsat en styregruppe med repræsentation fra ledelse og medarbejdere fra Langager, Langagers skolebestyrelse, Planlægning og PPR. Formålet med styregruppens arbejde er at kvalificere de mulige løsnings-scenarier for kapacitetsudfordringen.

Baggrund for Bredere Børnefællesskaber og klyngesamarbejdet

Med vedtagelsen af Bredere Børnefællesskaber er der fra august 2024 afsat 30 mio. kr. årligt til arbejdet med klyngesamarbejdet, hvilket giver alle folkeskoler mulighed for at arbejde med specialpædagogiske principper i almenundervisningen.

Alle skoler organiseres i klynger af 2-4 nærtliggende skoler, der tilsammen får ansvaret for at tilbyde pædagogiske læringsmiljøer til klyngens elever. Klyngen skal arbejde med mellemformer på fire niveauer:

1. Indsatser for hele klassefællesskabet i form af f.eks. co-teaching, kompetenceudvikling for lærere og pædagoger.
2. Støtte til enkeltbørn i almenklassen.
3. Almenklasser, som arbejder med specialpædagogiske principper i forhold til organisering, strukturer og konkrete metoder, som muliggør, at også børn, som er visiteret til en specialklasse, kan lære og trives her.
4. Specialklasser med øgede kompetencer til at inkludere større målgrupper

BØRN OG UNGE

Pædagogik og Forebyggelse
Aarhus Kommune

PPR
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 41 89 08 63

Direkte e-mail:
oje@aarhus.dk

Sagsbehandler:
Ole Jeppesen

Marts 2023
Side 2 af 2

Det er således forventningen, at arbejdet med specialpædagogiske principper i almenundervisningen vil give flere elever mulighed for at blive i almenområdet og de øgede kompetencer til specialklasser vil gøre, at færre elever visiteres til specialskolerne.

Det anbefales derfor, at styregruppens arbejde pauseres, mens etableringen af rammerne for Bredere Børnefællesskaber finder sted. I stedet for laves der en undersøgelse, der beskriver konsekvensen – positivt som negativt – ved at lade flere elever, der ellers ville blive visiteret til Langager, blive i specialklasse.

Der skal også beskrives, hvilke kompetencer det pædagogiske personale i specialklasserne skal have for at imødekomme målgruppen, og hvilke værtskoler som har de nødvendige fysiske rammer til elever, der har brug for rolige omgivelser, afskærmning og faste strukturer.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Forvaltningschef Nikolaj Harbjerg har sat emnet på dagsordenen med henblik på:

1. Styregruppens arbejde ift. kapacitetsudvidelse af Langager pauseres indtil januar 2024
2. Planlægning og PPR undersøger i efteråret 2023, hvordan Langagers Kapacitetsudvidelse og Bredere Børnefællesskaber kan samtænkes

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Processen omkring en mulig udvidelse af Langager pauseres og afventer Bredere Børnefællesskaber.

4. Videre proces og kommunikation

- 9. februar 2023: Chefgruppemøde
- 7. marts 2023: Rådmandsmøde
- Efteråret 2023: Udarbejdelse af analyse
- Januar 2024: Chefgruppe og rådmandsmøde med godkendelse af forslag
- Februar 2024: Styregruppen for kapacitetsudvidelse af Langager genoptager deres arbejde med afsæt i vedtagne ramme for Bredere Børnefællesskaber

En beslutning om pausering vil blive kommunikeret til styregruppen, bestyrelsen og personalet på Langager.

Samtænkning af bredere børnefællesskaber og kapacitetsudvidelse af Langager – anbefaling om pausering af yderligere udbygning af Langager

Marts 2023
Side 1 af 4

Om Langager

Langagerskolen er et tilbud til normaltbegavede elever med svære autisme spektrum forstyrrelser, svær ADHD og lignende udviklingsforstyrrelser.

Det er en gruppe af elever, hvor der skabes de bedste deltagelsesmuligheder ved rolige omgivelser, afskærmning og faste strukturer, hvilket kan imødekommes med fokus på at lave særskilte afdelinger

Langagerskolen er et helhedstilbud fra 0.-10. klasse. Det er en specialskole, hvilket betyder, at det betragtes som et mere indgribende specialundervisningstilbud sammenlignet med f.eks. en plads i en specialklasse. Udover få og særlige 1:1 tilbud er Aarhus Kommunes specialskoler Langagerskolen og Stensagerskolen de mest specialiserede og mest indgribende undervisningstilbud, der kan tilbydes elever med specialpædagogiske undervisningsbehov.

Undervisningen og aktiviteterne på Langagerskolen er tilrettelagt ud fra pragmatisk og evidensbaseret brug af forskellige pædagogiske metoder. Tilgangen tager afsæt i velstruktureret og visualiseret specialpædagogik, som skaber tydelighed og mening for den enkelte elev. Dermed bliver den enkelte elevs potentialer udfordret bedst muligt. Langagerskolens metoder bygger på en kognitiv forståelsesramme baseret på aktuel viden om ASF og ADHD. Målet er, at den enkelte elevs ressourcer, interesser og læringsstile tilgodeses bedst muligt. Et andet mål er at gøre eleverne så selvhjulpne som muligt med respekt for deres særegne personlighed.

I forhold til udbredelse så viser de danske registerdata, at der har været en stor stigning i incidensen af autismespektrumtilstande i Danmark. Af børn født i år 2000-2001 var 2,8% diagnosticeret med autisme inden de blev 12 år. Denne tendens ser ud til at være stigende i de efterfølgende fødselsår-gange, ligesom der fortsat tegner til at være en stor andel af fødselsårgangene der først bliver udredt senere i livet.¹

I et 'umbrella review' der samler data fra alle publicerede metaanalyser, giver de at omkring 70% af alle med autisme vil have minimum en samtidig mental tilstand, imens 40% af autismegruppen vil have 2 eller flere samtidige mentale tilstande. De mest hyppige er angstlidelser, depression, bipolar sygdom og affektive lidelser, skizofrenispektrum, suicidal adfærd, opmærksomhedsforstyrrelser (ADHD/ADD), impuls kontrol forstyrrelser og adfærdsforstyrrelser (ODD og OCD) dette ses på tværs af autismegruppen, men er

Børn og Unge

Pædagogik og Forebyggelse
Aarhus Kommune

PPR Administration

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 41 89 08 63

Direkte e-mail:
oje@aarhus.dk

Sag: EMN-2022-514055
Sagsbehandler:
Emma Kejser Jensen
Ole Jeppesen

¹ Schendel, D. E., & Thorsteinsson, E. (2018). Cumulative incidence of autism into adulthood for birth cohorts in Denmark, 1980-2012. *Jama*, 320(17), 1811-1813

mest udtalt blandt de unge. Dette Review dækker dog kun de mest undersøgte samtidige tilstande, men konkluderer at det at have yderligere mentale vanskeligheder er mere reglen end undtagelsen når man har autisme.²

Marts 2023
Side 2 af 4

Baggrund for kapacitetsudvidelse af Langager

Der har tidligere været fokus på, at Langagerskolen ikke længere har den nødvendige kapacitet på sin nuværende matrikel og der er derfor afsat midler til en udbygning af Langagerskolen i Viby samt en ombygning af Elev Skole til specialskoletilbud, når den i 2025 ikke længere bruges som folkeskole.

Langagerskolen har aktuelt 260 indskrevne elever, men da det er højere end skolens kapacitet, huses en række af eleverne i lejede pavillonbygninger og på en midlertidig satellit på Kolt Skole.

En udarbejdet prognose viser, at der i 2026 vil være behov for plads til 322 elever på Langagerskolen, hvilket ikke vil kunne rummes på Langagerskolen og Elev Skole tilsammen. Det betyder, at der om få år ikke kan tilbydes en specialskoleplads på Langagerskolen til alle elever, der retmæssigt har et behov for det.

Der er derfor nedsat en styregruppe med repræsentation fra ledelse og medarbejdere fra Langager, Langagers skolebestyrelse, Planlægning og PPR. Formålet med styregruppens arbejde er at kvalificere de mulige løsningsscenarier for kapacitetsudfordringen.

Baggrund for Bredere Børnefællesskaber og klyn gesamarbejdet

Aarhus Byråd vedtog med budgettet for 2023-26 at afsætte ressourcer til *Bredere Børnefællesskaber* og herved sætte et fokus på, hvordan flere børn kan inkluderes i et mindre indgribende tilbud i barnets nærmiljø.

Der er således fra august 2024 afsat 30 mio. kr. årligt til arbejdet med klyn gesamarbejdet, hvilket giver alle folkeskoler mulighed for at arbejde med specialpædagogiske principper i almenundervisningen.

Alle skoler organiseres i klynger af 2-4 nærtliggende skoler, der tilsammen får ansvaret for at tilbyde pædagogiske læringsmiljøer til klyngens elever. Klyngen skal arbejde med mellemformer på fire niveauer:

1. Indsatser for hele klassefællesskabet i form af f.eks. co-teaching, kompetenceudvikling for lærere og pædagoger.
2. Støtte til enkeltbørn i almenklassen.

² Hossain, M. M., Khan, N., Sultana, A., Ma, P., McKyer, E. L. J., Ahmed, H. U., & Purohit, N. (2020). Prevalence of comorbid psychiatric disorders among people with autism spectrum disorder: An umbrella review of systematic reviews and metaanalyses.

3. Almenklasser, som arbejder med specialpædagogiske principper i forhold til organisering, strukturer og konkrete metoder, som muliggør, at også børn, som er visiteret til en specialklasse, kan lære og trives her.
4. Specialklasser med øgede kompetencer til at inkludere større målgrupper

Marts 2023
Side 3 af 4

Det er således forventningen, at arbejdet med specialpædagogiske principper i almenundervisningen vil give flere elever mulighed for at blive i almenområdet og de øgede kompetencer til specialklasser vil gøre, at færre elever visiteres til specialskolerne.

På den baggrund anbefales det, at kapacitetsudvidelsen af Langager afventer etableringen af Bredere Børnefællesskaber og klyngesamarbejdet med afsæt i nedenstående plan.

Den korte bane

Byrådet besluttede den 2. februar 2022 at give en anlægsbevilling på 21,2 mio. kr. til udvidelse af Langagerskolen. I projektet er det planlagt, at der etableres en ny elevtilbygning lig de øvrige elevbygninger på skolen. Bygningen vil have plads til fire ekstra klasser, så skolen fremover har kapacitet til i alt 195 elever. I projektet indgår også etablering af en ny multisal med motorikrum og omklædning i tilknytning til en eksisterende sal på skolen. Det forventes, at byggeriet igangsættes medio 2023 og er færdig til skoleåret 2025/26.

I nedenstående tabel ses kapacitet for Langager med ny elevtilbygning i perioden 2023-26 samt den forventede indskrivning:

	2023	2024	2025	2026
Nuværende kapacitet i Viby	170	170	170	170
Pavillonbygninger i Viby	50	50	0	0
Ny elevtilbygning	0	0	25	25
Midlertidig afdeling i Kolt	40	60	80	80
Antal pladser til rådighed	260	280	275	275
Forventet elevtal	260	281	302	322

Som det kan ses af tabellen, kan der fra skoleåret 2025/26 være for få pladser på Langager, hvis stigningen af elever ikke kan rummes i Bredere Børnefællesskaber. I så fald bør det overvejes, om beslutningen om at nedlægge pavillonbygningerne fra skoleåret 2025/26 skal gentænkes.

På den lange bane og processen herfor

Styregruppen for kapacitetsudvidelsen af Langager har arbejdet med flere forskellige scenarier for at skabe de tilstrækkelige pladser til det voksende antal elever herunder matrikel i syd-, nord- og midtbyen.

Marts 2023
Side 4 af 4

Det anbefales, at styregruppens arbejde pauseres, mens etableringen af rammerne for Bredere Børnefællesskaber finder sted. I stedet for skal der udarbejdes en analyse, der beskriver, konsekvensen – positivt som negativt – ved at lade flere elever, der ellers ville blive visiteret til Langager, blive i specialklasse.

Der skal også beskrives, hvilke kompetencer det pædagogiske personale i specialklasserne skal have for at imødekomme målgruppen, og hvilke værtskoler som har de nødvendige fysiske rammer til elever, der har brug for rolige omgivelser, afskærmning og faste strukturer.

En tidsplan for processen vil se ud som følgende:

- 9. februar 2023: Chefgruppemøde
- 7. marts 2023: Rådmandsmøde
- Efteråret 2023: Udarbejdelse af analyse
- Januar 2024: Chefgruppe og rådmandsmøde med godkendelse af forslag
- Februar 2024: Styregruppen for kapacitetsudvidelse af Langager genoptager deres arbejde med afsæt i vedtagne ramme for Bredere Børnefællesskaber

Kommentar fra styregruppen til processen

Dette notat er blevet drøftet på et styregruppemøde tirsdag den 17. januar, hvilket gav anledning til følgende kommentar:

- Der er en bekymring for, at Bredere Børnefællesskaber ikke er klar til 1. august 2024
- At den nuværende prognose er for konservativ og der vil være brug for flere pladser end de prognosticerede
- De manglende faciliteter på Kolt bør prioriteres og herved igangsættes hurtigst muligt
- Forældrerepræsentanten gav udtryk for, at det er frustrerende, at processen bliver forsinket.
- Rekruttering fylder meget og flytter fokus fra andre opgaver
- En løsningsmulighed kunne også være at købe de to pavilloner i Viby, som er af glimrende kvalitet

Punkt 6: Forberedelse til byrådsmøde d. 8. marts 2023

Punkt 7: Eventuelt